

De G1000 Uden

Innovatie in de verhouding tussen burger en overheid? ¹

Harmen Binnema, Universiteit Utrecht, Bestuurs- & Organisationswetenschap, h.a.binnema@uu.nl
Geerten Boogaard, Universiteit Leiden, Staats- & Bestuursrecht, g.boogaard@law.leidenuniv.nl ²

Inhoudsopgave

1. Introductie en onderzoeksopzet.....	2
2. De G1000 in theorie.....	4
2.1 Democratie.....	4
2.2 Governance.....	5
2.3 Overheid en samenleving.....	6
2.4 Burgers en politici.....	8
2.5 Conclusies.....	9
3. De G1000 Uden in de praktijk.....	11
3.1 Aanloop naar de G1000.....	11
3.2 Verloop van de G1000.....	16
3.3 Vervolg van de G1000.....	20
3.4 Conclusies.....	22
4. Conclusies en discussie.....	24
5. Gebruikte bronnen.....	28
Documenten en nieuwsberichten.....	29
Bijlage: verantwoording interviews.....	30

¹ Dit *working paper* is onderdeel van het BZK-onderzoeksproject naar de G1000, en meer in het bijzonder de vraag naar de institutionele verhouding tussen de G1000'en van Amersfoort en Uden en hun gemeenteraden, colleges en ambtelijke organisaties. Dit paper is de *case study* naar Uden.

² Dank aan Heleen van Amerongen en Ard Zomer (student-assistenten aan de Universiteit Leiden) voor hun onderzoeksactiviteiten.

1. Introductie en onderzoeksopzet

Op 4 oktober 2014 kwamen in 'De Schaapskooi' van Uden ruim 250 inwoners bij elkaar voor een 'G1000': burgers die op een vrije zaterdag met elkaar in gesprek gaan over hun dromen, plannen, wensen en ideeën voor Uden. Aan het einde van de dag lag er een agenda met een top-10 van voorstellen. Dat waren, volgens een persbericht van de gemeente, de voorstellen met 'de meeste steun', die door de deelnemers al gedeeltelijk waren uitgewerkt en waarmee ongeveer de helft van de deelnemers verder wilde. Inhoudelijk varieerde de agenda van de wens om de bibliotheekvoorziening te behouden en betaalbare zorg te garanderen tot het organiseren van meer burgertoppen en de verbetering van wandel- en fietsvriendelijkheid.

Een half jaar eerder werd in Amersfoort een burgertop met een vergelijkbare signatuur georganiseerd, die op zijn beurt weer was geïnspireerd op de G1000 in België. Anders dan in Amersfoort, kwam het initiatief in Uden niet primair bij burgers vandaan, maar ontstond het idee tijdens een werkconferentie van de gemeenteraad. In Amersfoort waren burgers geloot uit de basisadministratie, in Uden hadden de deelnemers gereageerd op een open uitnodiging aan alle inwoners, verstuurd aan ieder huishouden. De insteek voor de dag zelf was in Uden ongeveer gelijk aan Amersfoort. Deelnemers zouden elkaar ontmoeten en zelf bepalen wat ze belangrijk vinden in de gemeenschap: de agenda voor de dag zelf ligt aan het begin volledig open. Gedurende de dag komen de belangrijkste thema's boven drijven. Net als in Amersfoort, was het de ambitie om met een 'dialogarena' de (gepercipieerde) 'debatarena' van de lokale politiek aan te vullen. Dat wil zeggen dat gesprekken op de G1000 plaatsvinden op basis van gelijkwaardigheid van ieders ervaring en niet gaan over de juistheid van iemands mening of het vermogen een ander daarvan te overtuigen. Vertegenwoordigers van de overheid nemen echter wel deel aan de burgertop. Om de politiek-bestuurlijke *impact* van een G1000 zo groot mogelijk te maken, was het ook in Uden de bedoeling dat, zoals het Platform G1000 dat noemt, 'het hele systeem in de zaal zit' (www.g1000.nu). Het idee daarvan is dat zowel de participerende burgers als de deelnemende vertegenwoordigers van de overheid mede-eigenaar worden van de resultaten van de dag. De veronderstelling is dat op die manier de 'Agenda van Uden' vanzelf belandt op de agenda van de raad en het college.

Naar de G1000 van Amersfoort deden we eerder onderzoek. In dit paper analyseren we niet alleen de casus van Uden als de tweede in de reeks, maar proberen we ook verder grip te krijgen op het fenomeen van de G1000. Conform het karakter van deze serie als *working papers*, pakken we het onderzoek naar Uden anders aan dan het onderzoek naar de G1000 Amersfoort. Het Amersfoortse paper stelde de vraag naar de politieke invloed van de G1000 centraal en focuste op de ambities, de beeldvorming en de feitelijke resultaten van het evenement. We constateerden een onderscheid tussen een burgertop-met-initiatieven en een burgerraad-met-voorstellen. De conclusie luidde dat de G1000 in zijn verwachtingen, opzet en ambitie een burgerraad met een stevige politieke claim was, terwijl de uitkomsten veel meer passen in een burgertop en er praktisch geen politieke invloed is gerealiseerd (Boogaard & Binnema 2015). Dit paper, over Uden, heeft een andere opzet: een theoretische duiding van de G1000 in het algemeen structureert de analyse van de casus. De centrale onderzoeksvraag luidt:

In welke opzichten was de G1000 Uden anders dan Amersfoort en wat betekent dit voor de invloed op politiek en beleid?

Het beantwoorden van deze vraag begint met een theoretische duiding van de G1000 in het algemeen (op basis van 'de G1000' zoals die uitgedragen wordt door het Platform G1000) binnen een aantal theoretische modellen en ten opzichte van reeds verworven inzichten. Waar past de G1000 in het palet van directe, participatieve vormen democratie en andere burgerinitiatieven? Is de G1000 nieuw, of meer een variant van iets wat al bestaat? Valt er, op basis daarvan, vanuit de

literatuur, iets over te voorspellen? Dat is het onderwerp van deel 2 van dit paper. In deel 3 staat de casus van de G1000 Uden centraal, waar mogelijk en relevant vergeleken met die van Amersfoort. Deel 4 bevat de samenvattende slotbeschouwing. Onderdeel van de slotbeschouwing is ook het beantwoorden van de vraag hoe innovatief de G1000 Uden was ten opzichte van die in Amersfoort. Want hoewel de aanpak van het politiek-institutionele onderzoek naar Uden dus verschilt van dat naar Amersfoort, blijven er in de aanpak van het onderzoek voldoende overeenkomsten om de vergelijking te maken ten aanzien van de politieke claim. Voor een algemeen vergelijkend overzicht van de democratische kwaliteit van verschillende G1000'en, verwijzen we naar de eerste paper in deze reeks (Michels & Binnema 2015).

2. De G1000 in theorie

Wat is een G1000 eigenlijk? Die vraag kan vanuit een aantal perspectieven worden beantwoord, waarbij elk perspectief andere aanknopingspunten biedt om te begrijpen welke verwachtingen met een G1000 gepaard gaan en wat er op een G1000 gebeurt. Dat geldt tevens voor de doorwerking, zowel voor de deelnemende burgers als voor gemeenteraad, college en ambtelijke organisatie. In dit deel passen we theorievorming toe op de conceptuele G1000 zoals die wordt uitgedragen door het Platform G1000. Dit concept is aan verandering onderhevig, omdat het voortdurend wordt ontwikkeld. Maar een zekere kern valt er wel in aan te wijzen en die kernelementen staan hier centraal. Dat het concept G1000 zoals dat wordt uitgedragen door het Platform G1000 deels bestaat uit wat een G1000 *is* en deels uit wat een G1000 *zou moeten zijn*, maakt voor dit deel van het paper geen relevant verschil. Wel gaan we uit van een G1000 die wordt georganiseerd binnen het bestaande staatsrechtelijke kader voor de lokale verhoudingen. In paragraaf 2.1 passen we enkele democratiemodellen toe op de G1000. In paragraaf 2.2 relateren we de G1000 aan 'governance'. Paragraaf 2.3 en 2.4 zijn gewijd aan de plaatsing van de G1000 in twee verhoudingen: die tussen burger en overheid en tussen burger en politicus. Paragraaf 2.5 bevat als conclusie de aanknopingspunten die aan de theorie kunnen worden ontleend.

2.1 Democratie

Allereerst kunnen we de G1000 zien als een model van democratie met elementen van zowel directe als vertegenwoordigende democratie. Centraal in de filosofie van (de methode van) de G1000 staan eigenaarschap en autonomie. De idealen van de *directe* democratie zijn daarmee primair. Het zijn de burgers zelf die het roer van de gemeenschap in handen nemen en zich niet beperken tot het verwerven van indirecte invloed op de publieke zaak via de gemeenteraad. De uitkomst van een G1000 is in beginsel de agenda van de gemeenschap. In potentie legt een G1000 daarmee de uitsluitende, totale claim op politieke invloed die eigen is aan wat in het *Handboek van het Nederlandse Staatsrecht* ook wel 'identiteitsdemocratie' heet (p. 179-180). Omdat de inhoudelijke agenda van elke G1000-bijeenkomst principieel open is, hebben de uitkomsten niet per definitie overlap met de taken van de overheid. Soms is zelfs facilitering vanuit de overheid niet nodig, zoals bijvoorbeeld bij een G1000-uitkomst om met sociale media meer sociale cohesie in een buurt te creëren. Een buurt-app is net zo handig zelf gemaakt. Waar de uitkomsten van een specifieke G1000 *wel* overlap vertonen met de taken van de overheid of daar zelfs mee botsen, is de ambitie van een G1000 gericht op de hoogste trede van de participatieladder van Edelenbos en Monnikhof (2001): zelfbeheer. Overigens nadat burgers op de G1000 (en daarna) zelf de eerdere treden hebben bestegen door elkaar te adviseren en samen voorstellen te ontwikkelen (coproductie).

Hoewel een G1000 de meeste verwantschap heeft met het model van directe democratie, vindt een G1000 plaats in en namens gemeenschappen met meer dan 1000 leden en is er dus per definitie ook sprake van *vertegenwoordigende* democratie. Daarvoor is een selectiesysteem nodig. In het voor een G1000 ideale geval van loting vindt de selectie expliciet plaats: alleen burgers die zijn ingeloot mogen zich aanmelden. In het geval van een open uitnodiging voor alle leden van de gemeenschap (zoals in Uden), zal het aantal aanmeldingen moeten worden gemaximeerd om de G1000 praktisch te kunnen laten plaatsvinden. Eventuele selectie binnen een te groot aantal aanmeldingen vindt dan plaats op basis van volgorde van binnenkomst of – alsnog – loting. De typische selectie van deelnemers aan een G1000 is politiek neutraal en onderscheidt zich daarmee van de electorale logica waarin een stemming (bijv. peilingen, referenda, verkiezingen) de uitkomst bepaalt. Gevolg van loting is wel een beperking van de deelname. In democratische modellen met vertegenwoordiging en verkiezingen doet idealiter de gehele politieke gemeenschap mee – of krijgt in elk geval de kansen en de rechten daartoe. Het recht op deelname aan een specifieke G1000 bestaat uit de kans om te worden ingeloot. Het organiseren van meerdere edities binnen dezelfde gemeenschap zal de kans op inloten uiteraard vergroten, maar dat roept nieuwe vragen op ten

aanzien van onderlinge verhouding tussen de verschillende G1000'en en de totale claim op politieke invloed van elk daarvan.

Ten aanzien van het binnen de democratiemodellen gehanteerde onderscheid tussen 'kiezersdemocratie' en 'consensusdemocratie' (Hendriks, 2006) vertoont de G1000 eveneens een hybride karakter (Hendriks, 2012). De geestelijk vader van de Belgische G1000, Van Reybrouck (2013) zet de G1000 neer als een antwoord op de 'vermoedheid' van het huidige democratische systeem, ondanks de ook nu al bestaande mix van vertegenwoordigende (verkiezingen) en directe (referenda) elementen. Uiteindelijk leveren verkiezingen en referenda immers altijd winnaars *en* verliezers op, meerderheden *en* minderheden. Juist ten opzichte daarvan wil de G1000 zich onderscheiden als een vorm waarin deliberatie tussen de deelnemers boven de aggregatie van hun standpunten gaat.

De inrichting van de G1000 als een deliberatief forum, gekenmerkt door een dialoog van gelijkwaardige deelnemers met wederzijds respect en een goede uitwisseling van argumenten (Michels, 2012) sluit hierop aan. Naast deze opzet van een G1000 vol compromissen, consensus of zelfs werkelijke *common ground* (waarin niemand naar zijn gevoel iets 'inlevert', vgl. de *working paper* van Smets en Vlind, 2015) vindt ook op een G1000 aggregatie plaats. De gespreksthema's moeten op enig moment worden vastgesteld en aan het einde van de dag moeten de aan 100 tafels ontwikkelde voorstellen in relatief korte tijd worden teruggebracht naar 10 agendapunten voor de gemeenschap. De mate waarin daarbij werkelijk wordt geaggregeerd, hangt uiteraard af van de inhoudelijke verschillen tussen de ontwikkelde voorstellen. Als de verschillende tafels praktisch dezelfde voorstellen hebben ontwikkeld, maakt het niet zoveel meer uit welke 10 precies het einde van de dag halen. Naar de mate er tussen de 100 ontwikkelde voorstellen echter verschillen bestaan, zal er een selectie moeten plaatsvinden die niet, of niet alleen, via het proces van het vinden van *common ground* verloopt. Het lijkt praktisch onvermijdelijk dat een proces waarin 1000 deelnemers 10 voorstellen uit 100 ideeën selecteren, tenminste deels bestaat uit klassieke aggregatie van standpunten.

Onder het logo van het G1000 Platform staat het motto 'op weg naar een andere democratie'. Geduid in veel gebruikte democratiemodellen leidt die weg dus naar 'meer directe consensusdemocratie', hoewel een G1000 zelf niet ontkomt aan vertegenwoordiging en aggregatie. Burgers kunnen in de G1000-filosofie in ieder geval meer dan ze zelf denken en er is vooral meer waar men het prima onderling eens over zou kunnen worden. De bestaande institutionele structuren, ten opzichte waarvan de G1000 zich altijd als een aanvulling presenteert, zijn er voor het beslechten van de verschillen, de G1000 is er voor het faciliteren van de overeenstemming. Daarmee rust de G1000 op de claim dat deliberatie tot betere en breder gedragen resultaten leidt. Die verwachting wordt breed gedeeld en heeft al veel experimenten opgeleverd (zie bijv. Ryan, 2014). Participatie zou bijdragen aan meer draagvlak voor besluiten, grotere betrokkenheid van burgers bij beleid en hun omgeving en het opzij kunnen zetten van eigen belangen voor het algemeen belang. Hier moet wel bij worden gezegd dat het met name normatieve argumenten voor participatie betreft, die empirisch weinig houdbaar zijn: in de praktijk worden deze hoge verwachtingen lang niet altijd waargemaakt (Michels & De Graaf, 2010; Koch, 2013).

2.2 Governance

Een tweede manier om tegen de G1000 aan te kijken is vanuit de verschuiving van 'government', met een centrale, sturende rol van de overheid, naar 'governance', met de overheid als één van de spelers in een netwerk, in een faciliterende rol. Wat dit betekent, is dat de overheid samen met (georganiseerde) burgers, maatschappelijke organisaties en de markt gezamenlijk beleid probeert te maken. De G1000 kan er mede aan bijdragen om aan deze nieuwe manier van sturing invulling te

geven. Per situatie en per onderwerp wordt gekeken wat de meest geschikte rol is van elk van de partijen die bij het beleid zijn betrokken.

Meer specifiek gaat het om het perspectief van 'neighbourhood governance' (Lowndes & Sullivan, 2008). Op welke manier wordt het bestuur van de eigen omgeving (lees: wijk, buurt, gemeente) invulling gegeven? Relevant zijn hierbij allereerst de motieven om burgers bij maatschappelijke vraagstukken te betrekken. Ten eerste kan dit ingegeven zijn door een motief van burgerparticipatie en actieve (lokale) gemeenschappen: de schaal biedt ook meer ruimte voor meer directe participatie. Als tweede motief geldt dat 'neighbourhood governance' het beste aansluit op de sociale omgeving van mensen en voor betrokkenheid op langere termijn kan zorgen. Het derde motief is meer politiek van aard: de toegang wordt vergroot, er wordt meer verantwoording afgelegd en beleid speelt beter in op wensen vanuit de samenleving. Efficiëntie en effectiviteit vormen het vierde en laatste motief: door organisatie op kleinere schaal kunnen voordelen worden behaald. De verwachte opbrengsten kunnen dus bestaan uit: 1) het versterken van burgerschap, 2) het vergroten van het welzijn, 3) groter draagvlak voor besluitvorming of 4) effectievere dienstverlening door de overheid.

De ambitie en insteek van de G1000 ligt sterk bij wat Lowndes & Sullivan (2008: 62) 'empowerment' noemen, gekenmerkt door een model van participatiedemocratie. De nadruk ligt op actief burgerschap, bestaand uit het zelf nemen van verantwoordelijkheden en uit betrokkenheid bij bestaande beleidsprocessen. Burgers laten van zich horen. Het doel van dit type governance is bovendien dat er hechte, op elkaar betrokken gemeenschappen ontstaan. De concrete uitwerking hiervan is te vinden in fora en coproductie van beleid. Wie meedoet, wordt aangesproken als burger en niet in eerste instantie als kiezer of als consument.

De G1000 is verder ten dele te herkennen in de tweede vorm van governance, die 'partnership' wordt genoemd en is verbonden met het idee van stakeholderdemocratie. Burgers worden aangesproken als partners die weten wat er in hun wijk speelt en daar met de overheid samen iets aan willen doen. De lange termijnbenadering en de verbinding van verschillende thema's heeft ook parallellen met de G1000. Wel ligt meer dan bij de G1000 de nadruk op de wijk als optimale schaal voor bestuur en herkenbaarheid voor de burger en is de praktische uitwerking anders, via wijkgerichte programma's en lokale besturen).

In elk geval beoogt de G1000 anders te zijn dan de derde vorm, 'government', die dichter aanzit tegen de representatieve democratie. Daarin draait het om responsief en verantwoord besturen, bijvoorbeeld in de vorm van mini-parlementen of wijkraden en is de electorale logica dominant. De G1000 is ook geen vorm van 'management', gebaseerd op marktlogica en bedoeld om de dienstverlening van de overheid te verbeteren, onder meer via contracten of convenanten.

2.3 Overheid en samenleving

De G1000 is te zien als een bottom-up initiatief van burgers die een alternatief willen voor de bestaande structuren van de representatieve democratie. Maar *dat* een G1000 of andere vormen van participatie kunnen ontstaan, heeft ook te maken met de terugtrekkende beweging van de overheid. Zowel in de wetenschap als in beleidskringen wordt een uitgebreide discussie gevoerd over de terugtrekkende overheid – zie bijvoorbeeld de reeks rapporten over dit onderwerp van adviesraden als de Raad voor openbaar bestuur of de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Voor een deel is de terugtrekkende beweging het gevolg van forse bezuinigingen en zijn initiatieven vanuit de samenleving als reactie daarop bedoeld om kennelijk belangrijke voorzieningen alsnog overeind te houden. Voor een ander deel is het ingegeven door een andere visie op wat wel en niet

overheidstaken zijn en wordt de verantwoordelijkheid teruggelegd in de samenleving. Hierin zijn twee perspectieven op overheidstaken of publieke taken te herkennen (vgl. Binnema, 2014):

- Een andere rol en opstelling van de overheid, waarbij sturen en reguleren plaats maakt voor faciliteren en stimuleren. Een G1000 zou in zo'n visie *complementair* zijn aan datgene wat door de lokale overheid wordt gedaan.
- Een daadwerkelijk terugtrekken door de overheid door een aantal taken niet langer uit te voeren: niet een andere overheid, maar minder overheid. Een G1000 komt dan in beeld als *alternatief* voor wat voorheen door de lokale overheid werd gedaan.

Overigens houden we nadrukkelijk de derde optie open (zie ook Boogaard & Binnema, 2015) dat een G1000 zich richt op onderwerpen die niet direct als (voormalige) overheidstaken te zien zijn, maar eerder te maken hebben met buurtgevoel, elkaar leren kennen, gezelligheid en samen activiteiten organiseren.

In de praktijk van het lokaal bestuur zien we 'anders' en 'minder' samen optrekken. De decentralisaties zijn daar een mooi voorbeeld van: ten opzichte van de huidige taken gaat de gemeente immers meer doen en neemt de omvang van de begroting toe (zelfs al is het totale budget beduidend minder dan voorheen op Rijksniveau). Tegelijk zijn veel gemeenten zoekende om meer ruimte aan initiatieven uit de samenleving te geven en doen lokale besturen hun best zich bescheidener op te stellen en ruimte te geven aan de samenleving. In veel van de recente gemeentelijke collegeprogramma's zijn verwijzingen naar eigen kracht, zelforganiserend vermogen, bewonersinitiatieven e.d. te vinden.

Voor de duiding van de G1000 moeten we dus ook stilstaan bij wat die betekent voor de verhouding tussen overheid en burger. Cornwall (2004: 1-2) onderscheidt in dit verband 'invited spaces', waarin het initiatief bij de overheid ligt, en 'popular spaces' op initiatief van burgers. In de praktijk is de scheiding tussen deze twee overigens niet zo strikt: een 'popular space' kan in de loop van de tijd geïnstitutionaliseerd raken en andersom kan een 'invited space' langzaam verder van de overheid vandaan raken. Belangrijk is vooral dat beide soorten ruimten andere verwachtingen met zich meebrengen over de rol van burgers en overheid. Bovendien is te verwachten dat in beide ruimten verschillende thema's worden geagendeerd, waarbij in de 'invited space' een sterkere aansluiting is bij de bestaande beleidsagenda.

In de verhouding tussen overheid en burger gaat het bovendien om macht en invloed: wie neemt het initiatief, wie bepaalt de agenda, hoe worden besluiten genomen (zie ook Koch, 2013)? Aan de ene kant roept het de vraag op hoe door gekozen volksvertegenwoordigers zal worden gereageerd: voelen zij zich gepasseerd door initiatieven van burgers? Aan de andere kant: wat is het risico dat er zelfbenoemde vertegenwoordigers opstaan, die geen draagvlak hebben en nauwelijks verantwoording afleggen (Cornwall, 2004: 6)? De regels van het spel in deze nieuwe ruimten zijn immers nog niet altijd duidelijk en worden creatief aan de situatie aangepast, maar kunnen daarmee de beoogde representativiteit en legitimiteit ondermijnen.

De ambitie van de G1000 is om primair een 'popular space' te zijn: idealiter begint het bij de initiatiefnemers. Toch is er deels ook sprake van een 'invited space', omdat ook de gemeenteraad initiatiefnemer kan zijn. Voorwaarde van het Platform is dan wel dat de uitnodiging niet een politiek karakter krijgt of politieke partijen aan de haal gaan met de resultaten van een G1000. Alleen de *gehele* gemeenteraad mag als initiatiefnemer gelden. Verder speelt de burgemeester een rol in het loten en uitnodigen van burgers, zitten er vertegenwoordigers van de overheid aan de tafels en raken de besproken onderwerpen zeer waarschijnlijk aan de beleidsagenda. Een pure 'popular space' behoudt de meer afstand en onafhankelijkheid ten opzichte van de overheid en heeft meer

ruimte voor democratische experimenten. Al te zeer geïnstitutionaliseerd raken, hoe aantrekkelijk ook redenerend vanuit macht en invloed, is dan onwenselijk. Zo wijzen Ercan & Hendriks (2013) op het risico dat deliberatieve fora zoals de G1000 los komen te staan van de bredere democratische context en van het maatschappelijk middenveld.

2.4 Burgers en politici

Op een burgertop als pure 'popular space' bestaat geen verschil tussen burgers en politici. Een raadslid maakt dan evenveel kans om te worden geloot als een andere burger en is als deelnemer gelijkwaardig aan alle andere. Maar vaak neemt de lokale overheid het initiatief en worden burgers in de positie gebracht om met ideeën en suggesties te komen die helpen bij het beleidsproces, ingeschakeld bij de uitvoering van vastgesteld beleid of gevraagd een gat te vullen dat de overheid achterlaat. De (verticale) verhouding tussen overheid en burger blijft daarmee intact en van werkelijke politieke invloed is geen sprake.

Daar staan overigens wel andere opbrengsten tegenover. Michels en De Graaf (2010) laten zien dat burgers die aan dergelijke participatietrajecten meededen, zich meer betrokken voelen bij de publieke zaak en hebben geleerd begrip op te brengen voor andere opvattingen dan hun zelf. Bovendien wordt de legitimiteit van besluiten vergroot, zelfs als deelnemers niet zo gelukkig zijn met de uitkomst. Ervaringen over de grens zijn hiermee vergelijkbaar. Een onderzoek van Barnes et al. (2004) naar verschillende vormen van bewonersparticipatie in de steden Birmingham en Liverpool, laat zien dat vrijwel altijd van 'invited spaces' sprake is, waarin de bestaande (machts)verhouding tussen burger en overheid niet wordt veranderd. Burgers hebben daardoor nauwelijks invloed op de besluitvorming en bij sommigen leidt dat tot weerstand of zelfs vervreemding. Zij benadrukken dat juist daarom ook aan de 'popular space' met een eigen taal en een eigen aanpak behoefte is, als cruciaal onderdeel van een gezonde (lokale) democratie. Blakeley (2010) beargumenteert, op basis van onderzoek in onder meer Barcelona, dat er een risico is dat participatie een soort technologie wordt die de lokale overheid inzet, met een sterk instrumenteel karakter en vooral leunend op professionele expertise. Zij werpt de vraag op of deze vorm van participatie burgers niet eerder op afstand zet dan hun meer invloed geeft.

De rol van politici, die in de vertegenwoordigende democratie een centrale plek innemen, wordt ingewikkeld in participatietrajecten die (deels) 'invited spaces' zijn en waar de governance is gericht op zelfbestuur en samenwerking. Onderzoek naar de effecten van netwerken en governance op raadsleden in Finland (Nyholm en Haveri, 2009) laat zien dat hun rol aan verandering onderhevig is. Controle op en coördinatie binnen het netwerk zijn lastig, de belangen van betrokkenen lopen sterk uiteen en binnen het netwerk is de rol van de actoren (inclusief de politieke actoren) onduidelijk. Voor een deel is dit te ondervangen door betere afspraken over rolverdeling en verantwoordelijkheid, maar een te nauwe betrokkenheid in het netwerk kan ook betekenen dat raadsleden te dicht op de uitvoering komen te zitten, wat hun vertegenwoordigende en controlerende rol in het gedrang kan brengen. Een vergelijkbare conclusie over hoe raadsleden zoekende zijn naar hun rol, vinden we bij Denters en Klok (2013) die met name kijken naar de verhouding tussen raadsleden en burgers. Zij constateren dat raadsleden die al meer aan vormen van directe democratie gewend zijn, zoals een gekozen burgemeester of lokale referenda, ook meer open staan voor participatie. Daar staat wel tegenover dat in de meer klassieke representatieve systemen er meer contact is tussen raadsleden en burgers.

Ook in dit perspectief levert de G1000 een gemengd beeld op. De standaarddeelname van raadsleden en wethouders doorbreekt het principe van loting. Hun aanwezigheid wordt dan ook gerechtvaardigd met praktische argumenten, ontleend aan de ambitie om niet alleen een 'popular space' te zijn maar ook maximale politieke invloed uit te oefenen. Van raadsleden wordt dus, anders dan bijvoorbeeld de 'kunstenaars' of de 'vrijdenkers', geen bijzondere bijdrage verwacht. Het is

vooral goed voor de *impact* van de G1000 als de politici alvast iets van de resultaten meekrijgen. Raadsleden vormen één van de kleine minderheden en blijven de hele dag aan hun aparte *badge* te herkennen als een bijzondere soort niet-gelote deelnemers. De verhouding tussen burgers en politici krijgt zo het karakter van een nogal dominant uitgevallen vorm van inspraak. De relatie lijkt bijna omgekeerd verticaal: de burgers bepalen de agenda, de raadsleden voeren uit. Dit zal niet op alle raadsleden even uitnodigend overkomen.

Deelnemen aan een G1000 in deze verhouding past niet bij elke stijl van raadslidmaatschap even goed (vgl. Tops en Zouridis 2003). Bovendien stemmen raadsleden in de raad uiteindelijk weliswaar individueel en zonder last, maar opereren zij in de praktijk binnen politieke bindingen aan het verkiezingsprogramma waarop zij gekozen zijn, de fractie waar zij deel van uitmaken en eventueel coalitie waarmee ze rekening moeten houden. Daardoor zijn individuele raadsleden niet vrij om de uitvoering van willekeurig welke G1000 uitkomst vooraf te beloven. Hoe sterk deze binding uitvalt, hangt van een aantal factoren af, zoals de politieke kleur en eigen invulling van het raadslidmaatschap. Ten slotte stelt het staatsrecht hier grenzen. Het politieke mandaat over het algemeen belang van een lokale gemeenschap ligt juridisch bij de gemeenteraad als orgaan. Dat definieert in een uiterste geval de verhouding tussen de burgers en de politici.

Anderzijds zijn de aan een G1000 deelnemende raadsleden niet alleen gasten en uitvoerders. Ze zijn ook volwaardige en dus gelijkwaardige deelnemers aan het proces van co-creatie en mogen (inmiddels) meestemmen bij de uiteindelijke selectie van de voorstellen. In het ideale geval hebben ze het proces dan volledig meegemaakt en zijn ze even zeer eigenaar van de gemeenschappelijk bereikte resultaten geworden als de gelote deelnemers. Het ligt dan niet voor de hand dat ze daar anders over denken op het moment dat de raadsleden elkaar weer treffen in het verband van de gemeenteraad. Zo belandt de uitkomst van de G1000 vanzelf in overheidsbeleid. In dit ideale scenario is eigenlijk iedereen gemeenteraadslid, maar hebben er slechts een paar stemrecht bij de begroting. De G1000, geduid in de relatie burger-politicus, is dan een burgertop die eigenlijk als een *extended* gemeenteraadsvergadering functioneert. Van raadsleden wordt niets anders verwacht dan wat ze normaal doen: kaders stellen. Alleen vullen ze hun volksvertegenwoordigende rol op de zaterdag van de G1000 niet namens maar samen met de (gelote) burgers in.

2.5 Conclusies

Bovenstaande theoretische duiding van het concept G1000 leidt tot een aantal aanknopingspunten. Deze aanknopingspunten hebben betrekking op de beloofde 'andere democratie', over de verhouding tussen overheid en burger en over de verhouding tussen burgers en politici. Ten aanzien van het eerste is het de vraag hoeveel 'directe consensusdemocratie' een specifieke G1000 daadwerkelijk realiseert. Daarvoor kan worden gekeken naar de beeldvorming en de uitkomsten (of en in hoeverre werd er een claim op politieke invloed gelegd?), naar de selectie van de deelnemers (was die politiek neutraal of gebaseerd op electorale logica?) en naar de gehanteerde methodiek (hoeveel aggregatie was er nog nodig?).

Ten aanzien van kwalificatie van een specifieke G1000 in de relatie tussen overheid en burger gaat het om de vraag of en in hoeverre sprake is van een 'popular space' danwel dat sprake was van een 'invited space'. Voor het beoordelen hiervan is relevant waar het initiatief zowel formeel als praktisch lag en hoe 'politiek' de organisatie vervolgens is verlopen (wie stuurde de uitnodiging?) Ook is hier de beeldvorming van belang (was de G1000 gericht op de agenda van de politiek of op een impuls voor de doe-democratie?). Ten slotte bestaat in het licht van de verhouding tussen burger en politicus een relevant onderscheid tussen de G1000 als een nogal dominant uitgevallen vorm van inspraak, gericht op de agenda van de raad, en de G1000 als een drempelloze deelname van willekeurig gekozen burgers aan de kaderstellende rol van gemeenteraad. De vragen die daarbij horen zijn gericht op de rol en de ervaringen van raadsleden tijdens en met de G1000 (hoe kijken zij

erop terug?) en op de daadwerkelijk gerealiseerde invloed (welke sporen heeft een G1000 nagalaten in het politieke domein?)

Meer schematisch ziet het analysekader voor de G1000 er als volgt uit:

Democratie: de gewenste directe consensusdemocratie vs. de noodzakelijke vertegenwoordigende stemmingsdemocratie
- Claimt de G1000 politieke invloed? (in beeldvorming, opzet en uitkomst)
- Hoe politiek neutraal is het selectieproces van de deelnemers?
- Hoeveel aggregatie was uiteindelijk nodig om tot de 10 voorstellen te geraken?
Verhouding overheid-samenleving: de gewenste popular space vs. invited space
- Wie nam het initiatief voor de G1000? (in de beeldvorming en feitelijk)
- Verhouding tot de overheid in de doelstelling en vraagstelling van de G1000
- Sturing: mate van 'empowerment' en 'partnership'
Relatie politicus-burger: de gewenste 'extended gemeenteraad' vs. raadsleden als opdrachtnemers van een G1000
- Waren de raadsleden daadwerkelijk deelnemers/de deelnemers raadslid voor één dag?
- Heeft de G1000 daadwerkelijk politieke invloed gehad?

Het is dit kader dat we willen toepassen op de praktijk van de G1000 Uden.

3. De G1000 Uden in de praktijk

Uden is een Brabantse gemeente van ruim 40.000 inwoners, die naast het plaatsje Uden ook de kernen Volkel en Odiliapeel omvat. Sinds de verkiezingen van maart 2014 telt de gemeenteraad, die in totaal bestaat uit 27 zetels, zeven fracties. Uden heeft al sinds de jaren '90 een sterke vertegenwoordiging van lokale partijen. Eén daarvan, Leefbaar Uden, vormt sinds de verkiezingen van 2010 een combinatie met de VVD.

Als onderdeel van het inwerkprogramma belegt de nieuwe raad op 28 en 29 maart 2014 een tweedaagse conferentie waar de raadsleden samen met maatschappelijke *stakeholders* nadenken over de eigen rol en effectiviteit. Op voorspraak van de griffie huren ze Harm van Dijk van het Van Harthe Centrum voor CoCreatie in om het proces tijdens de raadsconferentie te begeleiden. Van Dijk past zijn 'Van Harthe-aanpak' toe en inspireert de raadsleden met een filmpje van de G1000 in Amersfoort van een week eerder. Zoals dat gaat met de Van Harthe-aanpak, is aan het einde van de werkconferentie een aantal deelnemers als werkgroepje 'eigenaar' van het idee om een G1000 in Uden te organiseren. Eén van hen is René Jetten, CDA-raadslid en centrummanager. Met ideologische partijpolitiek heeft deze praktische Brabander niet veel op. Met samen mooie dingen doen voor Uden, des te meer. Hij zal, naast de griffier, Miranda Heffels, een belangrijke 'kartrekker' van de G1000 Uden worden.

In dit deel van het paper analyseren we de G1000 Uden met het oog op het beantwoorden van de aan de theorie ontleende vraagpunten. Net als in ons onderzoek naar Amersfoort onderscheiden we daarbij de aanloop, de eigenlijke G1000 (wat op 4 oktober 2014 in de Schaapskooi van Uden gebeurde) en het vervolg. Primair staat telkens het institutioneel-politieke perspectief, maar waar relevant kijken we breder. Paragraaf 3.1 gaat over de aanloop naar de G1000. De dag zelf en de daar bereikte resultaten worden besproken in paragraaf 3.2. De politieke en maatschappelijke *follow-up* van de G1000 is het onderwerp van paragraaf 3.3. Paragraaf 3.4 bevat de algemene conclusie van dit deel.

3.1 Aanloop naar de G1000

Na de verkiezingen van 2014 wordt een coalitie gevormd door VVD-Leefbaar Uden, Jong Uden, Gewoon Uden, D66 en PvdA, die elk een wethouder leveren. Drie wethouders vervullen deze functie *parttime*. De SP, winnaar van de verkiezingen in 2014 en de grootste partij in de raad, ondernam nog wel een poging om samen met het CDA en Jong Uden een coalitie te formeren, maar de oude verhoudingen waren daarvoor te sterk. In de periode 2010-2014 zat er aanvankelijk een college van VVD-Leefbaar Uden, CDA en PvdA, maar na iets meer dan een jaar stapte het CDA eruit en werd er een nieuwe coalitie gevormd waarbij Jong Uden en D66 de plek van het CDA innamen. In 2014 handhaafde de PvdA zijn wethouder, ondanks het zetelverlies, en trad Gewoon Uden toe tot het college. Op hun websites klaagden SP en CDA over gespeelde politieke spelletjes (er zouden parallelle onderhandelingen zijn gevoerd tussen Jong Uden en VVD-Leefbaar Uden) en machtspolitiek, maar een notoire bestuurlijke probleemgemeente is Uden niet. Althans, in het onderzoek van Schoenmaker naar 'bestuurlijk gedonder' tussen 1998 en 2010 scoort Uden met een collegecrisis in 2004 en een vertrokken wethouder in 2007 een 138^e plaats. Ter vergelijking: Amersfoort staat in dat onderzoek op de 97^e plaats (Schoenmaker, 2011: 259).

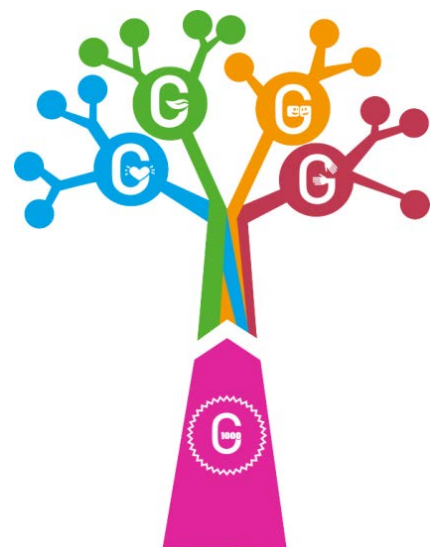
De coalitievorming in 2014 lijkt de politieke verhoudingen in de raad dus niet op scherp te hebben gezet. Sowieso geven de raadsleden aan dat er weinig echt debat wordt gevoerd in de Udense raad en er van dualisme nauwelijks sprake is. De coalitiepartijen kunnen zich vrijwel altijd vinden in de voorstellen van het college en dienen weinig amendementen in. In 2015 werden in Uden zes moties ingediend en negen raadsvragen gesteld terwijl het Udense college 25 informatiebrieven stuurde. De Amersfoortse raad diende in dezelfde periode 65 moties in, stelde 76 vragen en vond 75 raadsinformatiebrieven in het postvakje. Dit zegt uiteraard allereerst iets over het verschil in

omvang (Amersfoort heeft 12 raadszetels meer) maar deze cijfers bevestigen ook het in de interviews geschetste beeld van een weinig gepolitiseerde raads cultuur in Uden. Bestuurlijk heeft Uden zijn zaakjes verder op orde. In een Bestuursscan uit 2012, uitgevoerd in opdracht van de provincie Noord-Brabant, scoort Uden goed op het onderdeel organisatie. De organisatie is zonder meer 'op orde', aangestuurd als die wordt door 'een secretaris met visie en kracht.'

Waar de G1000 in België duidelijk voortkwam uit onvrede met de bestaande politiek en dit ook in Amersfoort enigszins een rol heeft gespeeld, is politieke of bestuurlijke *verelendung* veel minder relevant in de aanloop naar de G1000 Uden. De motivatie is in Uden veel meer positief: een G1000 past vooral goed bij de Brabantse stijl of zelfs bij zoiets als 'het DNA van de Udenaar'. Zoiets wordt serieus aangepakt. In de toekomstvisie Udenaar de Toekomst komt eerst de lokale historicus dr. Frans Govers aan het woord om het karakter van 'de Udenaar' te schetsen als open, weinig chauvinistisch en bereid allerlei nieuwigheden te accepteren (p. 21). Uden wordt door de door ons geïnterviewden inderdaad gekenschetst als een open gemeente met een mix van oud en jong, mensen die er al jaren wonen en mensen die van elders naar Uden zijn verhuisd. Een gemeente waar wordt samengewerkt en initiatieven worden genomen. Zo past de G1000 volgens de lokale politici in een langere traditie van betrokkenheid van bewoners, zoals de gebiedsplatforms en het traject van Udenaar de Toekomst. In haar speech op de dag van de G1000 geeft gedeputeerde Van Haaften van de provincie Noord-Brabant dit beeld ook terug aan de aanwezigen. Ze verklaart omstandig dat de G1000 niet zomaar uit de lucht is komen vallen, maar dat zelf dingen willen doen zonder te wachten op de gemeente 'de Udenaren in de genen zat' (G1000 Magazine, p. 8-9).

Zoals Amersfoort 'Het Nieuwe Samenwerken' had als voorloper voor de G1000, zo werd in Uden de weg deels gebaad door het project om een algemene visie voor de toekomst op te stellen. In Uden werd daarvoor de griffier aangewezen als projectleider, waarna een participatietraject volgde dat niet alleen een visie op Uden in 2020 opleverde, maar ook een indrukwekkende lijst aan ideeën, die deels als project werden en worden uitgevoerd. Sprekende voorbeelden daarvan zijn D'n Hof van de toekomst (een forse permacultuurtuin gerund door vrijwilligers: <http://dnhofvdtoekomst.nl/>) en een Energiecorporatie (<https://energieuden.nl/>) De banden tussen Udenaar de Toekomst en de G1000 zijn velerlei. De eerste band is persoonlijk. De projectleider van Uden naar de Toekomst, de griffier Miranda Heffels, is welbewust verder gegaan met de organisatie van de G1000. Ook Ron Crone, Marcel Klösters en Jos Wijdeven waren al actief bij (een project vanuit) Udenaar de toekomst.

Ten tweede kwam de G1000 Uden in zekere zin inhoudelijk voort uit Udenaar de Toekomst. In het visietraject was de Brabantse manier van doen en het DNA van de Udenaar vertaald naar vier G's: die van groen, gezond, gastvrij en gezellig, waaronder de verschillende kansen en bedreigingen vervolgens werden gerubriceerd. Op de eerder genoemde raadsconferentie van de nieuwe gemeenteraadsleden en maatschappelijke *stakeholders* (28 en 29 maart 2014) formuleerde de raad een vijfde G: van gezamenlijkheid. De stap om daar dan een G1000 van te maken, is niet groot. In een nog altijd door de organisatie gebruikt beeld wordt deze naadloze inpassing van de G1000 als de vijfde G van Udenaar de toekomst uitgedrukt. Ook in de andere beelduitingen is men in Uden het blauw van het Platform G1000 altijd blijven combineren met het roze van Udenaar de toekomst.

Een derde relatie tussen Udenaar de Toekomst en de G1000 Uden is dat het project de politieke geesten enigszins rijp heeft gemaakt voor nieuwe vormen om de inwoners te betrekken.

Voorafgaand aan het traject Udenaar de Toekomst, vertelt de griffier, hadden sommige politieke actoren de nodige reserves gekoesterd tegen het delen van een belangrijk onderdeel van de kaderstellende rol van de raad: het formuleren van een lange termijn toekomstvisie. Maar het proces en resultaat was de gemeenteraad goed bevallen. In het coalitieakkoord kwam dat als volgt terecht:

‘De Udense inwoners willen meedoen, zijn betrokken bij hun omgeving, bij Uden. Diverse collectieve en individuele maatschappelijke initiatieven tonen aan dat er steeds meer behoefte is aan een overheid die meedenkt en faciliteert. De samenleving ontwikkelt zich naar een kritische, zelfbewuste en initiërende maatschappij. ‘Burgerkracht’, ‘participatiesamenleving’ en ‘samenleving van onderop’ zijn de resultanten van dit denken.

Een voorbeeld is “Udenaar de toekomst”. Een grote groep inwoners geeft zelf uitvoering aan de toekomstvisie die zij in 2012 hebben aangeboden aan de gemeenteraad. Deze ontwikkeling vraagt om een andere manier van besturen. Een intensieve band tussen gemeenteraad, inwoners en college zorgt voor veel inspiratie. De gemeenteraad en het college laten zich voeden door de talloze initiatieven van de inwoners zelf en die bijdragen aan een groen, gezond, gastvrij en gezellig Uden: de vier G’s die uitgewerkt zijn in de visie “Udenaar de toekomst”.

De coalitie ondersteunt deze ontwikkeling en de wens van de gemeenteraad om samen met stakeholders en burgers inwoners aan de voorkant van grote beleidsonderwerpen betrokken te willen zijn, zodat aan de rol van kadersteller en volksvertegenwoordiger beter inhoud wordt gegeven.’ (Samen voor een vitaal Uden!, p. 4)

Tegelijkertijd was er behoefte om het proces van Udenaar de Toekomst door te ontwikkelen en een stap verder te zetten. De gemeentesecretaris en de griffier beschrijven dit in de interviews als ‘van abstract naar concreet’ en ‘van denken naar doen’. Er was behoefte om de ontwikkelde toekomstvisie handen en voeten te geven, met de inwoners zelf centraal en de gemeente in een faciliterende en eventueel samenwerkende rol.

In dit gespreide bedje viel op 29 maart 2015 het filmpje van de G1000 in Amersfoort. Een aantal politieke partijen, waaronder CDA en D66, was uitgesproken enthousiast over dit idee, andere waren nog wat aarzelend, zoals VVD-Leefbaar Uden, maar ze wilden een G1000 graag een kans geven. Alleen Gewoon Uden, overigens ook niet aanwezig bij de raadsconferentie, was tegen een G1000 en ziet ook nu nog geen reden om zelfs maar aan een onderzoek als dit mee te werken. In een toelichting bij zijn stem tegen het bestemmen van 50.000 euro voor de initiatieven van de raadsconferentie (waarvan uiteindelijk 18.000 euro naar de G1000 zou gaan), stelde raadslid Ruud Geerders: “We hebben niet meegedaan aan die raadsconferentie, dus zijn niet betrokken. We zijn tegen omdat een initiatief bijvoorbeeld als die G1000 een ondermijning is van de projectgroep Udenaar de Toekomst. Die wordt op een zijspoor gezet. Het geld dat hiervoor wordt gereserveerd is hard nodig op andere plekken.” (Kliknieuws, 3 juli 2014)

Nadat raadsconferentie en coalitieakkoord een duidelijk *commitment* in de richting van een G1000 hadden afgegeven (in de nieuwsberichten in de aanloop naar de G1000 staat regelmatig dat de raad ‘al vooraf heeft aangegeven serieuze voorstellen over te nemen’ – of iets in die trant) nam de raad weer wat meer afstand tot de feitelijke organisatie. Het was de bedoeling om dit weer zoveel mogelijk bij de inwoners te leggen. Er werd een kerngroep gevormd met enthousiaste inwoners enkele raadsleden en de griffier. In de Nieuwsbrieven die de organisatie in augustus en september wekelijks werden verspreid, stelt een aantal zichzelf voor en vertellen zij hoe ze bij de organisatie betrokken zijn geraakt. Dat is doorgaans via sociale netwerken gegaan. Een aantal was, zoals gezegd,

al actief in projecten van Udenaar de Toekomst (Energiecoöperatie, SamSam) en een aantal kwam via bestaande netwerken en initiatieven. René Jetten was bijvoorbeeld ook lid van het Gebiedsplatform Centrum en had daar een voorlichtingsbijeenkomst voor georganiseerd. Andere raadsleden sloten bij gelegenheid aan bij de kerngroep om te horen hoe het ervoor stond en eventueel ondersteuning te bieden. Behalve via het presidium, waar onder meer het budget moest worden geregeld, is de G1000 in de maanden erna niet meer in de gemeenteraad besproken. Al snel werd gekozen voor 4 oktober als datum en werden de taken binnen de organisatie verdeeld, zoals techniek, logistiek, campagne en werving. De zomervakantie (het zomerreces) speelde de organisatie parten en volgens een aantal geïnterviewden moest daarom te veel in te korte tijd worden gedaan.

In de eerste fase was het Platform G1000 uit Amersfoort nauw betrokken bij de organisatie. Harm van Dijk, moderator van de Udense raadsconferentie, en voorzitter van het Platform, heeft in het begin bijdragen aan voorbereidingsbijeenkomsten. Na verloop van tijd nam de organisatie in Uden een zekere afstand van het Platform. Dit was deels omdat een deel van de organisatoren in Uden het gevoel kreeg dat er een vastgesteld concept werd uitgerold, en deels omdat onafhankelijk daarvan – en geheel in overeenstemming met het beweerde Udense DNA – de wens leefde om het geheel zelf en op de eigen manier te doen. Op de plek en in de rol van Harm van Dijk treedt in Uden Danny van den Boom, reeds actief in het Gebiedsplatform Uden-Oost. Hij geeft workshops en is eigenaar van een bedrijf dat groepsprocessen technologisch ondersteunt (www.groupsupport.com). De expertise ten aanzien van het met behulp van moderne technologie aggregeren van ideeën heeft een wat methode betreft duidelijk anders uitgedachte G1000 opgeleverd in Uden.

Een ander punt waarop de G1000 verschilde van zijn directe voorganger in Amersfoort, is het ontbreken van een loting uit de Basisadministratie. Door een juridische onmogelijkheid in de sfeer van de privacy zou dat in Uden niet mogelijk zijn geweest. Daarom werd gekozen voor een algemene wervingscampagne. De bibliotheek, 'partner van de G1000', stuurde iedereen uit zijn grote adressenbestand een algemene wervingsmail. Eind augustus stuurde burgemeester Hellegers aan alle ongeveer 18.000 huishoudens in zijn gemeente een brief met een uitnodiging om deel te nemen aan de G1000. Loting zou overigens in Uden over andere verhoudingen gaan dan in Amersfoort. Het Platform G1000 adviseert n.a.v. de ervaring in Amersfoort om 10.000 kiesgerechtigden in te loten om 600 deelnemers te genereren. Uden had in 2014 voor de verkiezingen 32.382 stempassen verstuurd. Loting zou in Uden de selectie van één derde van de kiezers zijn geweest, en dus minder overtuigend 'de willekeurige burger' opleveren dan de 6.000 namen die de burgemeester van Amersfoort uit een kiesregister met 113.699 namen trok.

Opvallend in de interviews is dat het ontbreken van een loting maar matig werd betreurd. Men erkende de afwijking van het concept 'G1000' en van het oorspronkelijke verhaal van Van Reybrouck wel, maar veel tranen werden er verder niet om gelaten. Eerder plaatste men vraagtekens gezet bij het reduceren van het algemene recht op deelname tot de kans te worden ingeloot (ook al is die in Uden groot) dan dat de lage opkomst werd gerelateerd aan het niet hebben kunnen loten. Dit werpt de algemene vraag in hoeverre loting eigenlijk past bij 'de Brabantse manier van doen'. Het willekeurig uitnodigen van deelnemers doorbreekt de bestaande maatschappelijke verbanden waar de G1000 geacht wordt zo goed bij aan te sluiten en waaruit in Uden de organisatiekracht was gerekruteerd. Bij loting kan niemand een ander afvaardigen of leden van de eigen achterban optrommelen, zoals de SP in Uden op bescheiden schaal wel heeft gedaan. Verder is er met een gelote groep deelnemers minder garantie dat de belangrijke dragers van bestaande projecten deelnemen. Terwijl ook (of misschien wel juist) zij voor de uitvoering van plannen van de G1000 nodig zullen zijn. Zeker als het de bedoeling was om de opvolger van Udenaar de Toekomst te zijn, ligt het niet voor de hand een willekeurig derde van de deelnemers daaraan voor het vervolg uit te nodigen.

Wat de beeldvorming van de G1000 Uden betreft, valt in de aanloop naar de G1000 een aantal dingen op. In de eerste nieuwsberichten staat de gemeente nog centraal. In de aankondiging voor de aftrapbijeenkomst van 24 juni, die nog wordt geopend door de burgemeester, heet het dat 'de gemeente met duizend inwoners over de toekomst van Uden wil praten.' Als de organisatie op stoom komt, ontstaat er al snel meer afstand in de berichten. Het karakter van een burgerinitiatief wordt meteen in de eerste officiële nieuwsbrief van de G1000-organisatie onderstreept. Nog weer een paar weken later is het feitelijke initiatief van de gemeenteraad in de beeldvorming op de achtergrond geraakt ('De G1000 is niet bedacht door de gemeenteraad'), en speelt de gemeente alleen een faciliterende rol.

In de loop van de nieuwsberichten raakt verder de aan Amersfoort ontleende gedachte om 'de Agenda van Uden' vast te stellen uit beeld, ten gunste van het uitwisselen, aggregeren, uitwerken (en zelf uitvoeren) van 'ideeën om Uden beter te maken' – een herkenbare aanpak van Udenaar de Toekomst. Het democratisch experimenterende karakter van de G1000, het 'laat je stem op een andere manier horen', gaat steeds meer gelijk op met het 'spui je eigen idee om Uden beter te maken.' Illustratief is hier het verschuiven van de invulling van het getal 1000 in de officiële nieuwsbrief van 'deelnemers' naar 'ideeën'. Lange tijd was duidelijk dat er gestreefd werd naar 1000 inwoners, zoals ook bleek uit de posters 'ik ben er een van 1000'. Op 20 september 2014 zijn de '1000 inwoners' uit het vaste kopje van de Nieuwsbrief verdwenen. Dat wordt in de volgende nieuwsbrief toegelicht:

Het woord G1000 is in feite een merknaam, gemunt op de Belgische burgertop van 2011 in Brussel. Het is een van vele manieren om de democratie een nieuwe impuls te geven. De Udense G1000 wordt anders dan de evenementen die onder diezelfde naam eerder werden georganiseerd. We krijgen bijvoorbeeld geen 1000 mensen fysiek bij elkaar. Maar dat wil niet zeggen dat we de naam moeten gaan veranderen. Want G1000 betekent niet per se 1000 mensen, maar kan ook verwijzen naar de duizenden ideeën die in de aanloop naar en tijdens de G1000 worden gegenereerd.

En ideeën zijn er in Uden genoeg. Ook mensen die op 4 oktober niet kunnen komen (om welke reden dan ook) kunnen hun ideeën inbrengen. Onze vrijwilligers hebben al stapels post-its en e-mails klaarliggen, vol ideeën die ze bij allerlei Udenaren hebben verzameld. Ook deze voorstellen worden tijdens de G1000 letterlijk ingebracht. Bijvoorbeeld van de mensen die op 4 oktober het Offerfeest vieren, op vakantie zijn of wegens andere verplichtingen niet aanwezig kunnen zijn.

Naast het feit dat deze mensen hun ideeën van tevoren kunnen inbrengen, zouden zij ook op de dag zelf nog hun stem kunnen laten horen. Deelnemers kunnen tijdens de G1000 gemakkelijk contact houden met de thuisblijvers, bijvoorbeeld via allerlei moderne communicatiemiddelen. Zij worden ook opgeroepen de ideeën te toetsen bij hun achterban. Ook alle Udenaren die niet fysiek aanwezig zijn, zijn van harte welkom hun mening te laten horen!

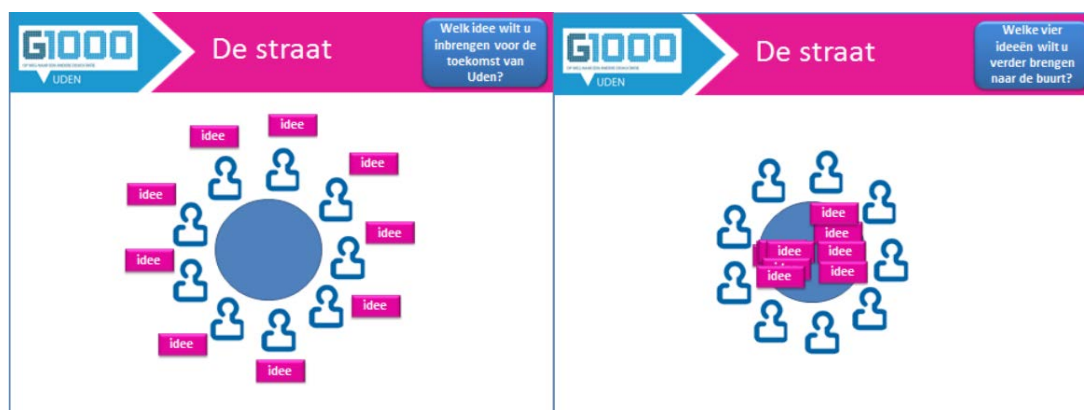
Veel minder dan in de beeldvorming rondom de G1000 Amersfoort, wordt er in Uden een claim op politieke invloed gelegd. De situatie in Uden lijkt bijna diametraal tegenover die van Amersfoort te staan, waar men daags na de verkiezingen en nog voor het eerste duidingsdebat over de verkiezingsuitslag door de willekeurige burger wilde laten vaststellen wat de Amersfoorter eigenlijk had willen zeggen met zijn stem. Eerder het omgekeerde lijkt het geval in Uden. Hoewel de raad van Uden veel meer *commitment* ten aanzien van de G1000 had getoond dan de raad van Amersfoort ooit heeft laten zien, is de gemeente Uden aan de vooravond van de G1000 verder weg dan ooit. In

de beeldvorming over de G1000 is duidelijk dat de burgertop – na de kennismaking – zal beginnen met het uitwisselen van kennelijk al bestaande ideeën en dat de dag afsluit met de vraag wie wil helpen wel kennelijk breder gedragen verder wil uitvoeren. Door deze verschuiving van de G1000 van ‘duizend willekeurige burgers’ naar ‘zoveel mogelijk goede ideeën’ ontstaat overigens een interessante, nieuwe vorm van representatie. De G1000 gaat over ideeën die niet per se van de deelnemers zelf afkomstig te zijn. Uiteindelijk zal de G1000 Uden ongeveer 250 deelnemers en 400 ideeën hebben.

3.2 Verloop van de G1000

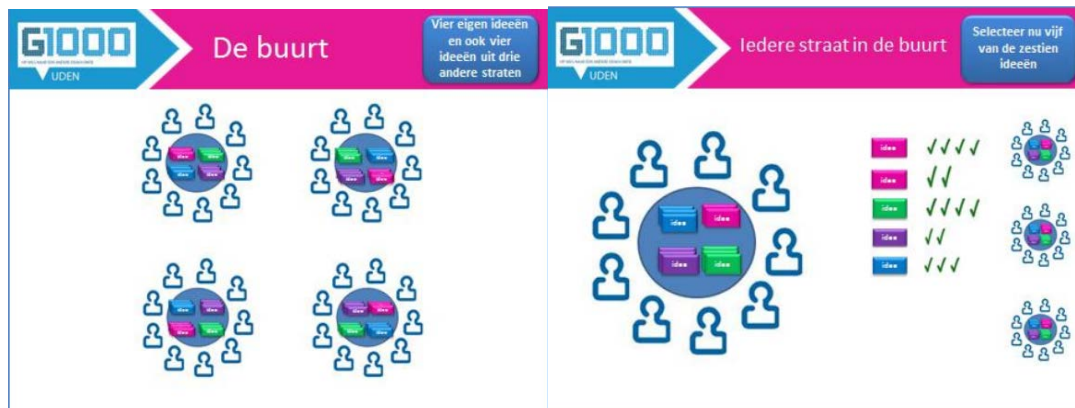
Aan de G1000 in Uden hebben ruim 250 mensen deelgenomen, waarbij raadsleden, collegeleden en ambtenaren niet zijn meegerekend. Onder de raadsleden was enige discussie en onduidelijkheid over hun rol tijdens de dag. In eerste instantie zouden de raadsleden er als toehoorders zijn en vooral naar de ideeën van burgers luisteren. In een later stadium werd besloten dat raadsleden als deelnemers aan de tafels konden meepraten. Wel werd afgesproken dat zij daar dan als burgers van Uden zouden zitten (“een raadslid is ook een burger”, werd in de interviews gezegd) en niet als vertegenwoordigers van een politieke partij. De raadsleden die we interviewden geven aan dat dit goed gelukt is en het geen politieke bijeenkomst is geworden. Van de 27 raadsleden zijn er 20 bij de G1000 aanwezig geweest, verdeeld over alle politieke partijen, behalve Gewoon Uden. De burgemeester en de wethouders waren er eveneens bij, terwijl de gemeentesecretaris net als een aantal andere ambtenaren tafelvoorzitter was. Zo ver weg als de gemeente in de beeldvorming was geraakt, zo aanwezig waren de vertegenwoordigers van de overheid op de dag zelf. De deelnemers werden toegesproken door zowel de burgemeester, als door een gedeputeerde (de provincie had ook bijgedragen door het beschikbaar stellen van audiovisuele middelen) en de door minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

De voor de G1000 Uden ontwikkelde methode bestond – na een kennismaking – in de eerste plaats uit het uitwisselen en verzamelen van ieders ‘idee voor de toekomst van Uden’. Elke tafel werkte aan het formuleren van de eigen ideeën, wat leidde tot een totaal van zo’n 400 ideeën.³ De principiële gelijkwaardigheid van ieders idee werd uitgedrukt doordat iedereen een idee op een papieren steen kon schrijven, en dat deze stenen samen werden verzameld als het samen bouwen aan de toekomst van Uden. Na het verzamelen van de ideeën ging men snel over naar het aggregeren ervan. Elke tafel zou zelf de negen ingebrachte ideeën (de tafelvoorzitter blijft van het proces) terugbrengen tot vier. Dat ging via handopsteken, waarbij iedereen drie maal op een idee van een ander mocht stemmen.

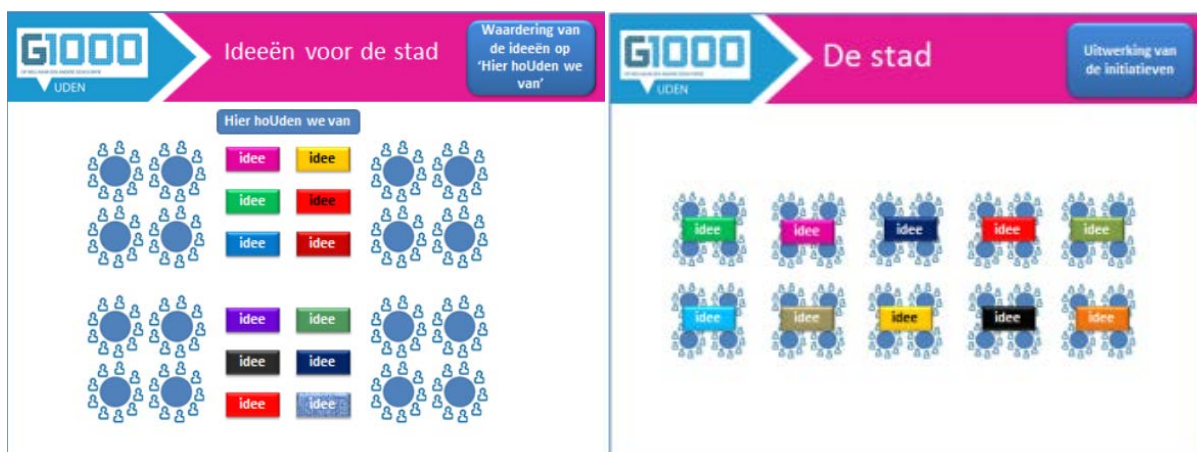

³ Omdat een aantal hiervan dubbel waren of erg op elkaar leken, zijn deze in het verslag (G1000 Magazine) tot 327 ideeën samengevoegd.

In een volgende ronde, na de lunch, werden telkens vier tafels samengevoegd (een 'buurt') waar de eigen top-vier werd vergeleken met die van de andere tafels, gelijksoortige ideeën werden samengevoegd en de formuleringen werden aangescherpt. Via het plakken van stickers moest iedere buurt tot een keuze voor drie ideeën komen. Tien maal een top-drie leverde 30 ideeën op voor de slotronde, de stap van 'buurten' naar 'wijken'. Deze ideeën werden gescoord aan de hand van een vierpuntsschaal: hoe hoger de score, des te groter het enthousiasme over het idee. Geheel volgens het binnen het project Udenaar de Toekomst gehanteerde adagium 'Hier HoUden we van.'

Via deze scores werden uiteindelijk de belangrijkste ideeën geselecteerd. Oorspronkelijk was met 1000 deelnemers een uitkomst van 12 ideeën voorzien. Na het selecteren van deze ideeën zou de laatste ronde zijn gewijd aan een eerste uitwerking van de meest breed gedragen ideeën. Deelnemers konden zich voegen bij het idee naar keuze en daar nadenken over doelgroep, waarde, middelen, stakeholders en risico's van een idee en dus tot een eerste plan van aanpak komen. Ten slotte kon men aangeven na de G1000 beschikbaar te zijn voor verder meedenken, meedoen of mee helpen mogelijk maken. Het programma voorzag in 15:00 uur als eindtijdstop.

Vergelijken we het proces en de methodiek van Uden met die van Amersfoort, dan valt een aantal verschillen duidelijk op. Het programma in Amersfoort duurde langer en stelde niet het concrete idee van de deelnemers centraal maar begon bij wat iedereen belangrijk vond, wat daarvoor moest gebeuren en wat iedereen daaraan kon bijdragen. In Amersfoort werd abstracter en later geaggregeerd, terwijl in Uden iemands persoonlijke idee al in de eerste ronde kon afvallen. Smets en Vlied (2015) constateren mede op basis hiervan dat de G1000 Uden te snel overging naar stemmen en daardoor minder *common ground* creëerde dan mogelijk was geweest als er langer was stil gestaan bij het delen van ervaringen in plaats van bij het waarderen van elkaars ideeën. Hier staat tegenover dat de aggregatie, die aan het einde van de dag ook in Amersfoort plaatsvond, in Uden

‘zorgvuldiger’ is verlopen. Waar in Amersfoort 300 burgers zich in te korte tijd van 50 plannen op de hoogte moesten stellen om hun vier stickers over te verdelen, werd het draagvlak per idee in Uden veel professioneler in kaart gebracht. Zoals door sommigen in Amersfoort werd opgemerkt dat de dag te lang duurde en de laatste ronde eigenlijk niet veel nieuws meer bracht, zo viel in Uden te beluisteren dat voor sommigen de dag te kort en het proces te gehaast was. Bovendien zouden goede ideeën ook weer te snel zijn afgevallen *en* was er te weinig tijd om een idee goed uit te werken.

Inhoudelijk leverde de G1000 Uden de volgende top-10 van ideeën op. Daarbij is telkens aangegeven of en in welke rol de overheid een rol speelt in deze plannen.

De top-10 van Uden

<i>Voorstel</i>	<i>Rol van de gemeentelijke overheid?</i>
1. G1000 van vandaag structureel inzetten bij de ontwikkeling van gemeentebestuur, samen met het invoeren van klankbordgroepen op specifieke vraagstukken waarin deskundigen hun expertise in brengen.	faciliteren beleid maken (burgerparticipatie)
2. Bibliotheek laten voortbestaan als basisvoorziening voor kennisdeling: belangrijk voor ontwikkeling en ontmoeting.	faciliteren
3. Gegarandeerde zorg voor iedere Udenaar in de gemeente Uden (naar voorbeeld VN verdrag gehandicapten).	beleid maken (Wmo, jeugdzorg)
4. Ontmoeting stimuleren ter voorkoming van eenzaamheid. Infrastructuur daarop aanpassen, bijvoorbeeld door buurthuizen, omgeving inrichting hofjes, bankjes, woningen aanpassen aan ontmoeten.	faciliteren beleid maken (ruimtelijke ordening en welzijn)
5. Uden 2035 energieneutraal. Afval ook zien als grondstof. Beter scheiden aan de bron (projecten bij scholen, sportverenigingen, gemeenschapshuizen en verzorgingstehuizen). Afval lokaal vermarkten, lagere kosten voor de inwoner.	faciliteren beleid maken (milieu en energie)
6. Verbetering wandel- en fietsvriendelijkheid (bewegwijzering-varkensruggen wegpromotiestimulering).	beleid maken (verkeer en ruimtelijke ordening, evt. ook recreatie/toerisme)
7. Fietsveiligheid verbeteren in gehele gemeente: verbreding fietspaden en veiligere oversteekplaatsen bij o.a. scholen.	beleid maken (verkeer en ruimtelijke ordening)
8. Gebruikers betrekken vóór de uitwerkingen van plannen, bijv. de gidslijnen en geleidelijnen voor slechtzienden rondom de Markt.	faciliteren
9. Een leercafé opzetten: leren van elkaars kwaliteiten en elkaars expertise en betrokkenheid verhogen binnen gemeente Uden.	geen
10. Op kleine schaal vraag en aanbod hulp en zorg bij elkaar brengen. Bijvoorbeeld: kleinschalige buurtteams oprichten met professionele ondersteuning.	faciliteren

Opmerkelijk is de grote variatie in thema's en ook het verschil in abstractieniveau en ambitie. Naast de concreetheid van de gidslijnen en geleidelijnen rondom de Markt ten behoeve van slechtzienden staat de gegarandeerde zorg voor iedere Udenaar, geïnspireerd op een verdrag van de Verenigde Naties. Van zowel de betaalbare zorg als het voortbestaan van de bibliotheek kan een relatie met de werving van de deelnemers worden vermoed. De bibliotheek was vanaf het begin partner en heeft actief bijgedragen aan de werving voor de G1000 in het eigen netwerk. En de SP had actief bevorderd dat hun achterban op de G1000 vertegenwoordigd was. Een meer procedurele wens om de G1000 structureel in te zetten in het beleid met onder meer klankbordgroepen wordt gevolgd door een inhoudelijke wens om in 2035 een energieneutrale gemeente te zijn. Ondanks deze variatie is er ook enige overlap in de thematiek: fietsen en wandelen komt bij 6. en 7. voor, de ene keer vanuit de aantrekkelijkheid en toegankelijkheid, de andere keer vanuit veiligheid. De behoefte aan sociale samenhang en betrokkenheid op elkaar komen zowel bij 4. als bij 10. naar voren: het stimuleren van ontmoeting respectievelijk het bij elkaar brengen van vraag en aanbod voor hulp en zorg.

Vergelijken met het resultaat in Amersfoort, valt allereerst op dat er een grotere rol voor de lokale overheid is weggelegd. Waar het in Amersfoort in veel voorstellen ging om verbinding tussen burgers onderling en de overheid vooral als aanjager en ondersteuner in beeld kwam, wordt in Uden meer om (ander/nieuw) beleid gevraagd: behoud van de bibliotheek, gegarandeerde zorg, een energieneutrale gemeente. Daarbij moet bedacht worden dat een aantal echt wilde ideeën, zoals het verwijderen van atoomwapens van de vliegbasis Volkel en de industriële hennepeteelt, wel zijn ingebracht maar de top 10 niet gehaald hebben. Dit neemt overigens niet weg dat ook in Uden veel thema's met name een faciliterende rol van de overheid vragen of het, zoals bij het Leercafé en het bij elkaar brengen van vraag en aanbod in de wijk, ook zonder de overheid kan. Terwijl in Amersfoort de thema's zorg en groen slechts met moeite overeind bleven tot aan de top-10, hebben zij in Uden een prominente plek. Wel zijn net als in Amersfoort thema's als economie en werkgelegenheid afwezig. Hoewel de methodiek van Uden anders was dan die van Amersfoort, tenderen ze allebei naar specifieke delen van de agenda van de overheid.

De raadsleden verschillen van mening over de vraag of de top-10 nu als een wensenlijst en opdracht voor de gemeentepolitiek moet worden gezien of als een agenda waarmee inwoners zelf aan de slag zouden moeten gaan. Waar de een het gevoel heeft dat er allerlei ideeën "naar de raad werden gegooid", vindt een ander juist dat het een burgerplatform was dat mensen had samengebracht en geactiveerd. Dit is niet los te zien van de aanloop naar de G1000, waarin verschillende signalen klonken over het karakter en het doel van de G1000. De organisatie van de G1000 Uden lijkt deze verbinding met de politiek cruciaal te vinden:

"Wat volgens ons ontbrak bij de G1000 in Brussel en Amersfoort was een directe link met de politieke wereld. Of de daar geformuleerde voorstellen daadwerkelijk ingepast zouden worden in het bestaande coalitieakkoord, was nog de vraag. De G1000 Uden wil een stap verder gaan dan Brussel of Amersfoort. In Uden is de gemeenteraad zelf enthousiast en ondersteunen ze ons initiatief." (website G1000 Uden)

Onder andere de griffier benadrukte in de media juist dat de gemeenteraad niet automatisch de voorstellen zou overnemen en ook op de informatieavond ging het er steeds om dat de Udenaren zelf mee zouden gaan werken aan het uitvoeren van de voorstellen. Daar stonden echter geluiden tegenover dat de gemeenteraad serieus zou gaan kijken naar de voorstellen, nog eens versterkt door de introductie op 4 oktober waarin de dagvoorzitter aangaf dat de politiek de uitkomsten zou omarmen.

Vrijwel alle geïnterviewden geven aan dat ze de ideeën niet heel nieuw of verrassend vonden. Ook zij constateren de dubbelingen in de thema's van de top-10 en daarnaast enige overlap met

bestaand beleid. Vooral de fietsvriendelijkheid en –veiligheid wordt door meerderen genoemd, omdat de gemeente al bezig was met het opstellen van een verkeer en vervoerplan, waar de fiets een belangrijk onderdeel van uitmaakt. Een aantal ideeën, zoals meer duurzame energie, zouden er zonder de G1000 ook zijn gekomen. De raadsleden benadrukken dat dit geen probleem is, omdat voor hen het doel van de G1000 was te weten te komen wat er bij de bevolking leeft en daarvoor heeft de G1000 in hun ogen goed gewerkt.

3.3 Vervolg van de G1000

Nadat tien ideeën waren gekozen was de laatste ronde bedoeld om er concreet invulling aan te geven. De deelnemers kozen een thema uit en gingen in een groep nadenken over: doelgroep, waarde, middelen, stakeholders en risico's van de ideeën. Als afsluiting van de dag kon iedereen aangeven wie er na 4 oktober verder mee aan de slag wilde. Ongeveer 150 Udenaren verbonden zich ter plekke aan een idee. Ruim een half jaar na de G1000 zien we dat het bij de ene groep beter is gelukt dan bij de andere een vervolg te geven aan de tijdens de G1000 gekozen ideeën. Er wordt zeer regelmatig een Leercafé gehouden, met onderwerpen variërend van het bakken van worstenbroodjes tot helend tekenen; de opkomst bij deze workshops valt tot nu toe wel tegen. Samen met Udenaar de Toekomst heeft G1000 Uden het Kantelhuis in gebruik genomen als uitvalsbasis en ontmoetingsplek. De ruimte, die door de gemeente beschikbaar is gesteld en wordt gerund door vrijwilligers, biedt plek voor allerlei bewonersinitiatieven om te vergaderen en elkaar te ontmoeten. De thema's afvalverwerking en Uden energieneutraal zijn over twee groepen verdeeld. De eerste is bezig met plannen voor het terugdringen en hergebruik van restafval en sluit aan bij projecten die de gemeente al onderneemt. De tweede is opgegaan in de al bestaande coöperatie EnergieUden, die zich richt op verduurzaming en eigen energievoorziening.

Enkele thema's die – zoals eerder geconstateerd – behoorlijke overlap hebben, zijn samengevoegd. Zo is er nu een groep voor de wandelaars en de fietsers, waarin het zowel over vriendelijkheid als veiligheid gaat. Deze groep wil een fietsnetwerk rondom Uden ontwerpen en heeft fietssteden elders in het land bezocht en bestudeerd. Een andere groep heeft de thema's 'gegarandeerde zorg' en 'gebruikers betrekken bij plannen' gecombineerd en beraadt zich nu op de concrete doelen. Iets vergelijkbaars geldt voor de werkgroep 'G1000 structureel inzetten' die lang heeft gediscussieerd over de precieze doelstelling en met wie zij in gesprek zou willen om dit structurele karakter voor elkaar te krijgen. Tot slot zijn de groepen van 'ontmoeting stimuleren' en 'kleinschalige zorg' vooral bezig om te inventariseren wat er al is aan bestaand beleid of wat er aan wensen leeft onder de Udense bevolking, terwijl de bibliotheekgroep een slapend bestaan leidt.

De 'G1000' is in Uden duidelijk niet exclusief voor de deelnemers aan de bijeenkomst op 4 oktober 2014 of gefixeerd op de uitkomsten van die dag. Het begrip staat veel meer voor een proces van telkens nieuwe verbindingen, nieuwe krachten, nieuwe samenwerkingen, aldus G1000-woordvoerder Ad Hartmann in een filmpje van Udenaar de toekomst van 21 november 2014. De 'G1000' is in Uden de naam geworden voor het soort doe-democratische proces dat ontstond in het verlengde van het formuleren van de toekomstvisie: het continue genereren van ideeën en die als project een stap verder proberen te brengen, zoals dat plaatsvond en plaatsvindt via www.hierhoudenwijvan.nl. De burgertop op 4 oktober 2014 was bijzonder en een grote impuls voor nieuwe initiatieven, maar is ten diepste niet anders dan elke willekeurige keukentafel waar gewone Udenaren de schouders onder de uitvoering van hun eigen idee zetten. Ontwikkeling vanuit het Platform G1000 om het beeldmerk juridisch te gaan beschermen of een verzoek uit Amersfoort om het gebruik van de naam G1000 te gaan afbouwen naarmate het verband met 4 oktober en de Schaapskooi zwakker wordt, passen hier niet bij. In Uden verwijst de term net zo makkelijk naar de zonnige zaterdag van een half jaar geleden als naar de plannen om een goed-nieuws magazine op te starten of een zorgoutlet te ontwikkelen, zoals bleek op 17 juni 2015 toen 110 mensen in de Kruisherkenkapel waren afgekomen op de 'de volgende stap' van de G1000.

De 'G1000' heeft in de gemeentepolitiek ook een algemene positieve connotatie. In de algemene beschouwingen van daags na de burgertop noemen de SP en het CDA expliciet de G1000 en de energie die dat heeft opgeleverd. Ook de burgemeester laat zich bij gelegenheden zeer positief uit over de G1000. Zijn voorwoord bij het G1000-magazine is enthousiast, en tijdens zijn nieuwjaarstoespraak voor 2015 toastte hij nog op de toekomst van de doe-democratie die er dankzij Udenaar de Toekomst en de G1000 zonnig uitzag in Uden. Naast deze algemene waardering komt de G1000 terug inhoudelijk terug in aantal beleidsdocumenten. Illustratief is ambitie 'koploper in duurzaamheid' uit de Programmabegroting voor 2015. De tweede doelstelling daarvan is het ondersteunen van nieuwe en bestaande duurzame initiatieven. 'We ondersteunen de initiatieven die voortkomen uit de G1000-top,' staat daarbij. Op het thema duurzaamheid, dat zowel van het visietraject Udenaar de Toekomst en de G1000 een belangrijke uitkomst was, probeert de gemeente duidelijk te beantwoorden aan de door de G1000 gewenste vormen van *governance*. Tegelijkertijd is ook het vervolg op de G1000 ingezet. Onder begeleiding van het bureau Rho is een traject naar de ontwikkeling van een omgevingsvisie Uden gestart, dat vanwege zijn aan Udenaar de Toekomst en de G1000 ontleende participatieve ambities één van de negen pilots van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu is. (http://bnsp.nl/pilotsomgevingsvisie/portfolio/pilot_uden/)

Tegelijkertijd speelt de G1000 in de concrete politieke discussie in Uden nauwelijks een rol. Er is geen ferme steun aan het voortbestaan van de bibliotheek toegekend omdat die zo hoog eindigde tijdens de G1000. Evenmin is er, voor zover we dat kunnen zien, een bezuiniging op zorg niet doorgegaan *omdat* de betaalbare zorg twee keer de top-10 had gehaald op 4 oktober. De concrete G1000 lijkt zich zelfs enigszins buiten het zicht van de raadsleden af te spelen. Veel raadsleden zeggen dat ze weinig zicht hebben op hoe het staat met de tien ideeën en dat er wederzijds te weinig interesse is (het is illustratief dat in de themagroepen nauwelijks raadsleden zitten). Voor zover zij voorbeelden noemen, zijn dit met name het Kantelhuis en het Leercafé. Ook bestaat de indruk dat mede door de G1000 het thema afvalverwerking eerder is opgepakt, maar dit is moeilijk te staven. Uit de presentaties en bijeenkomsten over de voortgang is bij de raadsleden vooral het beeld blijven hangen dat de groepen druk bezig zijn, maar het nog te vroeg is om concrete resultaten te melden. Tegelijk wordt de zorg uitgesproken dat ook de doorsnee Udenaar nauwelijks weet heeft en de G1000 dus aan twee kanten de verbinding kwijtraakt.

Hoewel een groot aantal thema's uit de Udense top-10 iets vragen van de lokale overheid en dicht op de beleidsagenda zitten, is nog geen van de ideeën besproken in het college of in de gemeenteraad. De top-10 is aan de gemeenteraad aangeboden, zonder dat dit als een opdracht aan de raad is gepresenteerd of dat er concrete afspraken over het vervolg zijn gemaakt. Dit past in de algemene houding van de gemeenteraad (op één partij na): prima dat een G1000 is gehouden en die moet vooral iets van de burgers blijven. De G1000 moet namelijk in hun ogen niet te politiek worden en niet 'institutionaliseren' zoals raadsleden van verschillende partijen dat noemen. Ze verwijzen hierbij naar de goede ervaringen met Udenaar de Toekomst, als proces van onderop, met de politiek op gepaste afstand.

De G1000 wordt niet als concurrent of als bedreigend ervaren door de raadsleden, al hebben de gemeentesecretaris en de leden van het college die indruk soms wel. In elk geval is het omgaan met initiatieven als de G1000 voor de raad erg wennen. Sowieso is er grote terughoudendheid om de G1000 een aparte status te geven. Aan de ene kant komt dit van raadsleden die benadrukken dat zij de gekozen volksvertegenwoordigers zijn en een G1000 daarvoor niet in de plaats kan komen: "hebben we straks nog wat te zeggen?" Als voorbeeld wordt gemeentelijke herindeling genoemd, dat bij uitstek bij de raad thuis zou horen en zich niet voor een G1000 zou lenen. Aan de andere kant wordt dit benoemd door raadsleden die een andere verhouding tussen overheid en samenleving belangrijk vinden, maar de G1000 daarvoor maar één van de vele manieren vinden.

In elk geval lijkt de organisatie van de G1000 sneller en radicaler te willen veranderen dan de meerderheid in de gemeenteraad:

“Onze ambitie is om dit democratische proces niet eenmalig te organiseren, maar zodanig in te richten dat er sprake is van een continue proces van dialoog tussen inwoners, instellingen, bedrijven en de gemeente. Wellicht in de vorm van een G35 burgerraad?” (website G1000 Uden)

De gemeenteraad functioneert echter vrij traditioneel en vernieuwing van democratie en het zoeken naar nieuwe vormen van inspraak en invloed staat niet hoog op de agenda. De noodzaak om burgers vaker en eerder te betrekken bij beleid wordt breed in de raad gedeeld en twee raadsleden noemen de waarde van ervaringsdeskundigheid (“echte deskundigheid”). Maar het initiatief moet dan wel bij de raad liggen en het moet worden ingepast in de bestaande structuur van commissievergaderingen en raadsvergaderingen. Een (gelote) burgerraad naast de gemeenteraad kan rekenen op heel wat sceptische geluiden, hoewel er partijen zijn die hier meer voor open staan.

De directe invloed op de politieke en ambtelijke wereld, opgevat als bijsturen of veranderen van de beleidsagenda, lijkt er niet te zijn. Maar partijen die sceptisch waren over de G1000, zijn positiever en enthousiaster geworden, mede door wat zij zelf aan enthousiasme en energie hebben gezien op 4 oktober. Zij constateren bovendien dat burgers met elkaar op een constructieve manier in gesprek gaan en met realistische ideeën komen. Er wordt aan initiatieven als Udenaar de Toekomst en G1000 de ruimte geboden en raadsleden leren afstand te houden. Volgens sommige geïnterviewden is de gemeenteraad anders gaan kijken naar de rol van de burger en de manier waarop zij met die burgers in gesprek is.

De G1000 Uden had, ten slotte, ook meer een provinciale dimensie dan de G1000 van Amersfoort. Al tijdens de organisatie van de dag waren er contacten gelegd en een bijdrage geleverd, een gedeputeerde had deelgenomen aan de dag zelf en ook overigens bestond er in de provinciale diensten belangstelling voor de G1000 als democratische vernieuwing. Voor zover de uitkomsten van de G1000 een provinciale dimensie hadden, is het beeld echter niet anders dan ten aanzien van de gemeente. Ambtelijk is er nog wel een aanbod geweest met betrekking tot het voortbestaan van de bibliotheek, maar tot een andere provinciale politiek heeft dat niet geleid. Vanuit de provincie Brabant werd in dit verband overigens ook gewezen op de inherente spanning die ontstaat als een initiatief zichzelf nadrukkelijk als ‘van de burgers’ beleeft, en de mogelijkheden om vruchtbaar samen te werken met de bestaande instituties.

3.4 Conclusies

Wat levert de vergelijking tussen de G1000’en in Amersfoort en Uden op? Waarin zitten de verschillen en wat zijn de overeenkomsten?

Wanneer we kijken naar de aanloop naar en voorbereiding van de G1000, dan valt op dat de G1000 Uden sterker dan Amersfoort – waar slechts ten dele op Het Nieuwe Samenwerken werd voortgebouwd – geworteld is in de bestaande initiatieven. Dat zien we bijvoorbeeld terug in de personen die zowel bij Udenaar de Toekomst als de G1000 een rol spelen in de organisatie. Het maakte ook dat de G1000 Uden zich minder aan een vast format voelde gebonden en voor een eigen opbouw en invulling van de dag koos. Het ‘inruilen’ van Harm van Dijk voor een dagvoorzitter uit eigen kring past hierbij. Dat wil overigens niet zeggen dat een en ander niet strak was georganiseerd: tegelijk merken we een hogere mate van professionaliteit in de ondersteuning en was er een groter budget beschikbaar dan in Amersfoort.

De andere opzet van de dag had een aantal consequenties. Er was minder dan in Amersfoort tijd voor een gezamenlijke probleemanalyse, voor een algemene verkenning van wat inwoners belangrijk vonden. Waar het nadeel van de aanpak in Amersfoort mogelijk kan zijn dat men te lang in abstracte termen (verbinding, samen leven, ontmoeting) blijft hangen, ging het in Uden wel heel snel over de concrete ideeën en moest er ook al vrij snel worden gestemd. Er werd (te) weinig tijd genomen om een *common ground* te vinden. In andere woorden gezegd, in de delicate balans tussen burgertop als uitwisseling van ideeën, wensen, dromen en behoeften enerzijds en de burgerraad anderzijds als het doen van richtinggevendende uitspraken en het formuleren van een agenda voor de stad, kwam de nadruk sterk op het laatste te liggen. En dat bovendien in een kortere tijd dan die in Amersfoort beschikbaar was.

De opbrengst van de G1000 in Uden was, mede als gevolg van de gekozen werkwijze, een top-10 die vrij dicht tegen de beleidsagenda van de gemeente aanlag en ook bij diverse onderwerpen een faciliterende of inhoudelijke rol van de gemeente vroeg. Interessant is dat tegelijkertijd in de *framing* het idee dat de gemeente 'er iets mee moest' of 'er niet omheen kon' steeds meer werd gerelativeerd. De politieke claim van Uden was gering. Daarmee zien we bijna het omgekeerde van wat in Amersfoort gebeurde: er lag een stevige politieke claim, maar de top-10 zelf was veel abstracter en verder van de wereld van politiek en bestuur af. Een laatste verschil zien we in het vervolg dat de verschillende thema's hebben gekregen. Onze indruk is dat meer van de projectgroepen in Uden nog aan de slag zijn, al dan niet samen met politiek of ambtenarij. Dit lijkt met de betere aansluiting bij bestaande initiatieven uit Udenaar de Toekomst te maken te hebben en mogelijk ook met de schaal van een relatief kleine gemeente als Uden.

Naast deze verschillen zien we een aantal overeenkomsten tussen Uden en Amersfoort in de politieke invloed die de G1000 heeft gehad. Allereerst is er het enthousiasme waarmee raadsleden de G1000 begroeten als aanvulling op de bestaande democratische structuren. Vooral op de dag zelf zijn de raadsleden onder de indruk van de positieve sfeer, het enthousiasme en de betrokkenheid waarmee burgers over de agenda voor de stad nadenken. Zij nemen zich voor hiermee iets in hun raadswerk te gaan doen – en juist op dat laatste punt zien we weinig terug in zowel Uden als Amersfoort. Echte invloed op de agenda van de raad hebben de Agenda's voor Amersfoort en Uden dus niet gehad, hoewel daar gezien de thematiek wel reden voor zou zijn. Dit ligt uiteraard net zo zeer aan de andere deelnemers van de G1000 als aan de raadsleden of wethouders.

Ten tweede zien we dat in Uden net als in Amersfoort de driehoek burgermeester-griffier-gemeentesecretaris van groot belang is voor het slagen van de G1000. Zij ondersteunen vanuit hun persoonlijke overtuiging en vanuit hun formele rol de organisatie en uitvoering van de G1000 en dragen als ambassadeurs de waarde van de G1000 naar buiten uit. Dat heeft ook geholpen om politici die aarzelden over de streep te trekken, hun koudwatervrees te overwinnen – en soms zelf naar meer te laten smaken. Hier ligt tevens een belangrijke taak voor deze drie personen die op gepaste afstand van (partij)politiek staan om de G1000 als een instrument van burgers te bewaken en te zorgen dat de politiek er niet mee aan de haal gaat.

De positieve variant van onze conclusie over de G1000'en in Amersfoort en Uden en het vervolg dat zij hebben gekregen luidt dat in beide gemeenten mooie dingen zijn gebeurd en er veel positieve energie is vrijgekomen. Ook in Uden is de geest uit de fles en staat de gemeenteraad open voor toekomstige beleidsprocessen met een G1000-achtige invulling, of in elk geval het actiever en directer betrekken van inwoners. Met een wat kritischer blik moeten we anderzijds constateren dat ze als democratische experimenten eigenlijk niet zijn geslaagd en van de beloofde vernieuwing en politieke invloed niet veel terecht is gekomen. Wat een G1000 nu onderscheidt van een meer doorsnee inspraakproces of wat de toegevoegde waarde is ten opzichte van de representatieve democratie, blijft onduidelijk. De impact op de lokale politieke agenda is bovendien te verwaarlozen.

4. Conclusies en discussie

In de vorige paragraaf hebben we al het een en ander gezegd over de overeenkomsten en verschillen tussen Uden en Amersfoort in de voorbereiding van de G1000, de dag zelf en het vervolg dat aan de G1000 is gegeven (inclusief de politieke invloed). Hier willen we de ervaringen van Uden spiegelen aan de inzichten vanuit de literatuur en daar waar relevant ook de vergelijking met Amersfoort maken.

Een andere democratie (directe consensusedemocratie) gerealiseerd?

Was Uden nu een volgend station op de weg naar de andere democratie die het logo van het Platform belooft? Het lijkt erop dat juist in Uden de ambitie op dit punt niet zo groot was. De verbinding met de bestaande democratische structuren was sterk en op de dag zelf stond delibereren maar beperkt centraal: er werd maar weinig geïnvesteerd in de *common ground* en vrij snel tot aggregeren en stemmen overgegaan. Het neerzetten van ideeën en proberen anderen van het nut daarvan te overtuigen kreeg al snel de overhand. En hoewel de methode om tot de top-10 verfijnder was, betekende het vroege moment waarop al tot deze agenda voor de stad moest worden gekozen, dat de burgertop al snel in de burgerraad overging.

Met name de gemeentesecretaris, de griffier en de leden van het college benoemen in de interviews de noodzaak van een G1000 om de gemeenteraad in beweging te krijgen en aan een nieuwe rol te laten wennen. De raadsleden zijn gematigd positief, een aantal ronduit enthousiast over een G1000 in Uden, waarbij de raadsconferentie kort na de verkiezingen een belangrijke aanjager is geweest. Maar zij zien de G1000 meer als een aanvulling op de bestaande vertegenwoordigende democratie en als een mooie manier voor inwoners om betrokken te raken, dan als een alternatieve vorm van democratie of een teken dat het met de politiek in Uden niet goed zou gaan. Dergelijke onvrede lijkt er in Uden niet te zijn. Hoewel het coalitieakkoord het een en ander zegt over een andere rol van de overheid en van de gemeenteraad, wordt dit vooral neergezet als het versterken van de band tussen politiek en samenleving en het eerder en beter betrekken van inwoners bij beleid.

Het is aarzelend en de gemaakte stappen zijn bescheiden, maar er lijkt wel een verandering van mentaliteit in de gemeenteraad zichtbaar. Hoewel veel raadsleden benadrukken dat zij de volksvertegenwoordigers zijn die het uiteindelijk voor het zeggen hebben, wordt de G1000 niet als concurrent of als aantasting van hun legitimiteit gezien. Een aantal raadsleden kan zich voorstellen dat bij een aantal grote beleidsdiscussies die in de komende jaren gaan spelen, voor de vorm van een G1000 wordt gekozen om de Udenaren mee te laten praten. Bijna ongemerkt is de G1000 onderdeel geworden van de lokale democratische gereedschapskist, maar dan wel als een gemeenteraad-plus en niet als een directe vorm van democratie met directe invloed op de beslismacht van de raad. Dit beeld komt sterk overeen met wat we in ons paper over de G1000 Amersfoort constateerden.

In hoeverre een *popular space*?

De conferentie is voor de raadsleden de eerste kennismaking met de G1000 en hoewel enkelen ook actief bij de organisatie betrokken zijn, kiezen de meeste raadsleden voor een rol op afstand. De kerngroep bestaat vooral uit burgers en daarmee heeft de voorbereiding van de G1000 elementen van een *popular space* in zich, waar bovendien voor deze specifieke gelegenheid spelregels worden gemaakt. Tegelijkertijd zien we dat, met name door de rol van de griffier, de lijntjes met het gemeentehuis wel kort zijn. Er komt bovendien financiële ondersteuning vanuit de gemeenteraad voor de organisatie van de G1000. Zo is de G1000 maar ten dele als een initiatief van onderop of als een 'popular space' te beschouwen, dat zou immers een hogere mate van eigen invulling, een nog sterker *bottom up* karakter en afstand tot de politiek veronderstellen.

De top-10 in Uden zit bij verschillende thema's dicht tegen de beleidsagenda aan, wat mogelijk het gevolg is van het 'invited space' karakter dat de G1000 onmiskenbaar ook had. Een ander aspect dat hierop wijst is de nadruk op het naar voren brengen van ideeën (in plaats van deliberatie en *common ground*) en het stemmen over voorstellen, wat duidt op spelregels die in de lokale politieke arena gelden. In de interviews horen we regelmatig de vrees terug dat de G1000 gaat institutionaliseren en daarmee meer en meer op een *invited space* gaat lijken. Zeker wanneer een G1000 een permanent karakter krijgt of onderdeel gaat uitmaken van het besluitvormingsproces van college en raad, is dit een reëel risico. Een laatste punt om in dit verband te noemen is dat sommige geïnterviewden de indruk hebben dat de G1000 wat los is komen te staan van de inwoners van Uden – ook om die reden is het verstandig om de G1000 als *popular space* te versterken. In Amersfoort vonden we deze tendens veel minder sterk.

Governance en de rol van de overheid

Door het eenmalige karakter van de G1000 en de grote verschillen in de vervolgstappen is het lastiger te duiden als vorm van 'neighbourhood governance': de Udenaren worden inderdaad als betrokken en actieve burgers aangesproken en een aantal thema's sluit ook aan bij bestaande sociale verbanden. Oftewel, we zien in de G1000 in Uden zowel elementen van 'empowerment' als 'partnership' terug, maar van echte participatiedemocratie of stakeholderdemocratie kunnen we nog niet spreken.

In lijn met de beschreven trend van een terugtrekkende overheid en de verschuiving van government naar governance, zien we bij een aantal voorstellen uit de top-10 een bescheiden rol voor de overheid weggelegd: een beetje stimuleren of faciliteren, wellicht enig budget, maar dat blijft het ook bij. Het gaat dan ook om onderwerpen die burgers prima onderling kunnen regelen en waar de overheid niet per se voor nodig is (sommige zijn vooral op onderlinge samenhang gericht en in die zin nooit een overheidstaak geweest) of onderwerpen die met name procesmatig iets van de gemeente vragen, zoals het actief en vroegtijdig betrekken van burgers. Maar in Uden komen veel voorstellen in de top-10 die een actieve, beleidsmakende rol van de overheid veronderstellen. Voor zover er in Uden discussie is over de kerntaken van de overheid en een nieuwe balans tussen wat je van de overheid vraagt en wat je als maatschappij zelf organiseert (c.q. overneemt), is daarvan weinig terug te zien in de opgestelde agenda voor de stad.

Een andere verhouding tussen burgers en politici?

De verwarring waarmee raadsleden te maken hebben als gevolg van de doorgaande worsteling met hun rol in het duale stelsel en de toegenomen taken en verantwoordelijkheden door de decentralisatie, zien we terug in hun omgang met de G1000. Aan de ene kant wordt het verwelkomd en schikken zij zich in hun rol als 'gewone' deelnemer aan een G1000, die zich met name door zijn medeburgers wil laten informeren en inspireren. Aan de andere kant benadrukken zij dat het uiteindelijke mandaat om besluiten te nemen nog wel bij de gemeenteraad als democratisch gekozen orgaan ligt. Het eigenaarschap van de onderwerpen van de top-10 is bij raadsleden weinig uit de verf gekomen: weinigen van hen zijn betrokken bij de follow-up van de G1000. Bovendien plaatsen zij zich weer in de klassieke positie ten opzichte van hun inwoners: die moeten maar bij de gemeenteraad langskomen om te vertellen wat de voortgang is van de verschillende themagroepen.

Discussiepunten:

De G1000 Uden lijkt te steunen op, georganiseerd te zijn door en uitgevoerd te worden door verenigingsverbanden, maatschappelijk middenveld en vrijwilligers. En dan ook nog eens gevuld met een, als Brabants beleefde, handen-uit-de-mouwen benadering (wat is uw idee in plaats van wat is

uw probleem?). Die conclusie levert het eerste discussiepunt van dit paper op: in hoeverre past loting nog bij deze benadering? In hoeverre doorbreekt juist een willekeurige selectie van de deelnemers de bestaande structuren?

Het tweede discussiepunt betreft de aansluiting van de G1000 op het politieke proces. De G1000 Amersfoort werd vanuit de ambtelijke organisatie en de griffie optimaal klaar gezet voor het formatieproces, maar dat had niet veel politiek effect. De nieuwe raad wijdde er sympathieke woorden aan, maar ging weer over tot de orde van de politieke dag. Er werd weinig moeite gedaan om de resultaten van de G1000 te vertalen naar de politieke agenda. In Uden begon het hele proces juist in de gemeenteraad. In Uden was daarmee bij het initiatief veel meer *politiek* commitment dan in Amersfoort. Bovendien lagen de uitkomsten van de G1000 in Uden veel dichterbij de beleidsagenda dan die van Amersfoort en waren ze ook veel meer als talige *statements* geformuleerd. De raad had bijvoorbeeld eenvoudig kunnen besluiten om te garanderen dat de bibliotheek in deze raadsperiode zeker open zou blijven. Toch is dat ook in Uden niet gebeurd. Wel telt de G1000 in het algemeen als een goede zaak en een voorbeeld voor hoe de lokale democratie er in de toekomst uit zou kunnen zien.

De combinatie van de ervaringen en de analyse van de politieke aansluiting in Amersfoort en Uden werpt vragen op ten aanzien van de effectiviteit van het principe ‘het hele systeem in de zaal’ voor het realiseren van politieke invloed. De aanwezigheid en de deelname van raadsleden in Amersfoort en in Uden hebben althans geen aanwijsbare politiek-inhoudelijke effecten op de beleidsagenda gehad. Het tijdens het G1000-proces bereikte eigenaarschap onder de politieke ambtsdragers is kennelijk niet zo sterk dat de raadsleden als vanzelf G1000-resultaten gaan implementeren. Evenmin creëert een G1000 op dit moment zoveel maatschappelijke verwachting dat een gemeenteraad *de facto* geen andere keuze heeft dan de resultaten ervan daadwerkelijk overnemen. Een en ander brengt ons tot de volgende denkrichtingen voor het doorontwikkelen van de politieke positionering van de G1000. Aan al deze denkrichtingen zitten uiteraard juridische haken en praktische ogen. Het zijn nadrukkelijk dan ook geen uitgewerkte voorstellen, maar voorzichtige toepassingen van de resultaten van twee geanalyseerde casus.

Ten eerste is het denkbaar dat er herbezinning plaatsvindt of en zo ja het G1000-concept politieke invloed moet willen claimen. De ambitie om – uiteindelijk – richtinggevende uitspraken in de richting van de politiek te willen doen kan ook een last worden die gaat drukken op de potentie die een G1000 als burgertop heeft, gegeven de successen die juist in Uden ook zijn geboekt.

Wordt toch vastgehouden aan de wens om politieke invloed uit te oefenen, dan zou de effectiviteit van het principe ‘het hele systeem in de zaal’ versterkt kunnen worden. Wij zien daarvoor twee routes. Men zou kunnen zoeken naar een opzet en een proces waarin de raadsleden daadwerkelijk hun kaderstellende rol gaan delen met gelote burgers. De G1000 zou zich dan meer in de richting van een *extended* gemeenteraad ontwikkelen. Een tweede route is het verzwaren van het politieke gewicht van de uitkomsten van een G1000. Met het oog daarop is wel eens gekozen voor een referendum over de uitkomst van een burgertop.

Het is ook mogelijk om het principe van ‘het hele systeem in de zaal’ zelf ter discussie te stellen en te zoeken naar andere aansluitingen op het politieke proces. Ook daarvoor zien wij twee routes. Allereerst is het voorstelbaar dat een G1000 niet vlak na, maar vlak *vóór* een verkiezing veel beter past. De burgertop is dan gericht op het ontwikkelen van voorstellen met het oog op de verkiezingen, en hoeft het wat de politieke invloed betreft dan niet meer te hebben van de (onwaarschijnlijke) bereidheid van politici om tijdens een raadsperiode in plaats van het eigen verkiezingsprogramma de resultaten van een G1000 uit

te voeren. De tweede route is niet meer te veronderstellen dat de gemeenteraadsleden als vanzelf aan de slag zullen gaan met de resultaten, maar in plaats daarvan de verhouding tussen de burgertop en de gemeenteraad vooraf definiëren en formaliseren. Zoiets is denkbaar als de G1000 is gewijd aan een specifieke vraag of beschikt over een vooraf bepaald (wijk)budget.

5. Gebruikte bronnen

- Barnes, M., H. Sullivan, A. Knops & J. Newman (2004). 'Power, Participation and Political Renewal: Issues from a Study of Public Participation in Two English Cities' *International Development Studies Bulletin*, 35 (2): 58-66.
- Binnema, H. (2014). 'Terugtrekken of opzij stappen. Beleidsadviezen over minder overheid en meer samenleving' *Bestuurskunde*, 23(3): 47-55.
- Blakeley, G. (2010). 'Governing Ourselves: Citizen Participation and Governance in Barcelona and Manchester' *International Journal of Urban and Regional Research*, 34 (1): 130-145.
- Boogaard, G. & H. Binnema (2015). 'De G1000 in Amersfoort - Reconstructie en analyse vanuit politiek-institutioneel perspectief' *G1000 Working Paper*, 2015/2.
- Cornwall, A. (2004). 'Introduction: New Democratic Spaces? The Politics and Dynamics of Institutionalised Participation' *International Development Studies Bulletin*, 35 (2): 1-10.
- Denters, B. & P-J. Klok (2013). 'Citizen Democracy and the Responsiveness of Councillors: The Effects of Democratic Institutionalisation on the Role Orientations and Role Behaviour of Councillors' *Local Government Studies*, 39 (5): 661-680.
- Edelenbos, J. & R. Monnikhof (2001). *Lokale interactieve beleidsvorming*. Utrecht: Lemma.
- Hendriks, F. (2006). *Vitale democratie. Theorie van democratie in actie*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Hendriks, F. (2012). *Democratie onder druk. Over de uitdaging van de stemmingendemocratie*. Amsterdam: VanGennep.
- Koch, P. (2013). 'Bringing Power Back In: Collective and Distributive Forms of Power in Public Participation' *Urban Studies*, 50(14): 2976-2992.
- Lowndes, V. & H. Sullivan (2008). 'How Low Can You Go? Rationales for Neighbourhood Governance' *Public Administration*, 86 (1): 53-74.
- Michels, A. (2012). 'Citizen participation in local policy making: design and democracy' *International Journal of Public Administration*, 35(4): 285-292.
- Michels, A. & L. de Graaf (2010). 'Examining citizen participation: local participatory policy making and democracy' *Local Government Studies*, 36(4): 477-491.
- Michels, A. & H. Binnema (2015). 'G1000 in Amersfoort, Uden en Kruiskamp - De realisatie van democratische waarden' *G1000 Working Papers*, 2015/1.
- Nyholm, I. & A. Haveri (2009). 'Between Government and Governance – Local Solutions for Reconciling Representative Government and Network Governance', *Local Government Studies*, 35 (1): 109-124.
- Raad voor het openbaar bestuur (2012). *Loslaten in vertrouwen. Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving*. Den Haag: Rob.

Ryan, R. (2014). 'Innovative Citizen Involvement for Creating Public Value in Local Government' *The Journal of African and Asian Local Government Studies*, 3 (1): 35-51

Schoenmaker, M. (2011). *Bestuurlijk gedonder. Onderzoek naar bestuurlijke probleemgemeenten in Nederland 1998-2010*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

Documenten en nieuwsberichten

G1000 Uden: Vitaal inwonersinitiatief. Van denken en dromen, naar durven en doen! G1000 Magazine.

Samen voor een vitaal Uden! Coalitieakkoord gemeente Uden 2014-2018 VVD-Leefbaar Uden, Jong Uden, Gewoon Uden, D66 en PvdA.

Het materiaal op de website van de G1000 Uden (<https://g1000uden.nl/>), aangevuld met aanvullend opgevraagde gegevens.

Mediaberichten over de G1000 Uden (via Lexis Nexis) en op Kliknieuws.nl

Bestuurlijke documenten (raadsstukken, raadsagenda's, persberichten) beschikbaar via www.uden.nl

Bijlage: verantwoording interviews

De *interviews* richtten zich op vertegenwoordigers van de politiek-institutionele wereld, met een focus op wethouders en raadsleden. We hebben gekozen voor respondenten die zelf aan de G1000 op 4 oktober 2014 hebben deelgenomen. Voorts hebben we bij de selectie gelet op spreiding naar college, gemeenteraad, ambtelijke organisatie en binnen de gemeenteraad op spreiding naar coalitie- en oppositiepartijen. In deze semi-gestructureerde interviews zijn de onderstaande thema's aan de orde gesteld. In dit paper gaan we in op de eerste drie thema's; we zullen in een latere rapportage op de vragen over de toekomst van de G1000 terugkomen, in een vergelijking van de G1000's in Amersfoort, Uden en Groningen en de burgertop in Amsterdam.

Thema	Aspecten/vragen
De mate van bekendheid met en betrokkenheid bij G1000.	Moment waarop iemand voor het eerst van G1000 hoorde en opvatting vooraf: hoe wenselijk en/of nodig is deze ontwikkeling? In welke rol deelgenomen aan G1000? Indruk en gevoel naar aanleiding van aanwezigheid bij G1000.
Opvattingen over rol van de overheid in relatie tot burgers: afstand tot politiek?	In hoeverre zijn er problemen met de huidige (representatieve) democratie? Ervaring van (grote) afstand tot burgers? Is G1000 daarvoor een mogelijke oplossing? Waardering van burgerparticipatie, burgerinitiatieven en eigen rol daarin.
Opvattingen over de uitkomsten/agenda van de G1000 en rolverdeling overheid/burger	Bekendheid met en waardering van de top-tien? Relevantie van de thema's, innovatief, relatie tot beleidsagenda, collegeprogramma* Welke rol is er in het vervolg weggelegd voor initiatiefnemers/trekkers, overige burgers en voor raad, college en ambtelijke organisatie?
Toekomst van G1000	Ideeën over verdere rol van G1000 in lokale politiek: eenmalig of blijvend? Suggestie voor veranderingen en verbeteringen in opzet en ambitie G1000.

In totaal zijn negen interviews gehouden: vijf raadsleden (drie coalitie, twee oppositie), de burgemeester, één wethouder, de gemeentesecretaris en de voormalig griffier. De interviews, in mei en juni 2015, zijn gehouden op het gemeentehuis of bij de respondent op locatie. Van alle interviews is een uitgebreid, maar niet woordelijk, verslag gemaakt.